

Delavska **Pravica**

Glasiilo krščanskega delovnega ljudstva

Izhaja vsak četrtek pop.; v slučaju praznika dan poprej — Uredništvo: Ljubljana, Miklošičeva c. — Nefrankirana pisma se ne sprejemajo

Posamezna številka Din 1.—. ~ Cena: za 1 mesec Din 4.—, za četrto leta Din 10.—, za pol leta Din 20.—; za inozemstvo Din 7.— (mesečno) — Oglasi: po dogovoru

Oglasi, reklamacije in naročnina na upravo Delavska zbornica, Miklošičeva cesta 22, I. nad. Telefon 2265. — Štev. čekovnega računa 14.900

1894 OB 40 LETNICI 1934

O ČEMER NI DEBATE

Leta 1931. je preteklo 40 let, odkar je bil sv. oče Leon XIII. proglasil znamenito okrožnico »Rerum novarum« o socialnem vprašanju. Okrožnico, ki je postala osrednja os in trajno gibalo vsega kršč. soc. delavskega gibanja na svetu, temelj pokreta vseobče katoliške demokracije sploh, okrožnico, ki je danes pravtako pereča, kot pred 43 leti, če ne še bolj. — Letos praznuje »Jugoslovanska strokovna zveza« 40 letnico svojega obstoja in splošno-koristnega delovanja. Dokaz torej, da so šli pionirji kršč. soc. delavskega gibanja na Slovenskem s pokojnim dr. Jan. Ev. Krekom na čelu sveže, s pogumnim elanom na delo, do dna svoje duše prežeti trajnih idej velikega namestnika Kristusovega na zemlji.

Pred tremi leti je sedanji sv. oče Pij XI. proglasil drugo znamenito delavsko socialno okrožnico »Quadragesimo anno«. Ta potrjuje socialna načela Leonova in nanovo usmerja socialno delovanje katoličanov, v kolikor so se dejanske razmere zadnjih štirih desetletij bistveno spremenile ter v kolikor smo vsi skupaj po dobrih in slabih izkušnjah teh let dozoreli v močatosti utrjene modrosti. — »Jugoslovanska strokovna zveza« pa je na svojem rednem občnem zboru leta 1932. po izčrpnem referatu frančiškanskega župnika p. dr. Angelika Tomince soglasno sklenila, da pristaja na načela sv. očeta, proglašena z okrožnico »Quadragesimo anno«. Dokaz torej, da je sedanje vodstvo osrednje kršč. soc. delavske organizacije ostalo zvesto tradicijam svojih prednikov, noseč med delavske tisoče prave ideje krščanstva pod zastavo Križa.

Potrebno je, da ob svoji 40 letnici naglasimo ti dve glavni dejstvi, ne da bi se ustavljali ob nešteti drugih činih, ki jasno, zgovorno in nepobitno dokazujejo, kako je šlo naše gibanje skozi vseh zadnjih 40 let vedno in vsikdar premo pot tako, da je bila armada kršč. soc. organiziranega delavstva vedno predstraža in udarna divizija v vojski splošne katoliške demokracije. In če se je komu kdaj zdelo, da je »Jugoslovanska strokovna zveza« zašla bolj ali manj na stranpot, se je to pač samo **zde'lo**, je bil to le **videz**, nikakor pa ne **dejstvo**. Kdor je vse-skozi, zlasti po prevratu in še posebno v naj-

kritičnejši dobi od leta 1926. do danes čistega srca in neskaljenega očesa zrl v kovačnico našega delavskega dejanja in nehanja, o, ta bi ne bil mogel nikdar sumiti našega gibanja odpada od Boga in njegove postave, ne natolcevati, ne obrekovati in ne — soditi!

Pač! Socialno, osebno delavsko socialno vprašanje je najtežje vprašanje preteklega pol in celega sedanjega stoletja. Najtežje vprašanje, ki pretresa dvoje vekov in maje temelje cele človeške družbe. Vse učenje od ljudske šole preko fakultetske zrelosti ne zahteva od človeka take intenzivnosti kot študij socialnih in delavskih vprašanj ter ved. In še se ti zares zazdi, kot da včasih plešeš na ostrini tenko brušenega meča, ne vedoč, jeli boš prihodnji hip omahnil v levo ali desno globino pod seboj. Taki momenti niso samo možoči, marveč celo nujni tako za poedinca kakor tudi za organizirano skupnost. Trenutek pa je trenutek, ki utegne gibanje kot tako ogroziti le za hip, dočim jamči za njegovo trajno smer temeljno načelo, ki je pri nas **vedno bilo, je in bo: Iz Boga, za Bogom, za Boga**, povsod naj njegova postava velja: v zasebnem in v vsem javnem, v socialnem in danes še prav posebno v gospodarskem življenju!

Organizirani delavci in nameščenci »Jugoslovanske strokovne zveze« smo bili, smo in hočemo ostati:

1. **Katoličani, celi katoličani, otroško vdaní sv. Cerkvi in sv. očetu.** Mi hočemo tja, kamor današnji svet vse premalo hodi: K viru moči, k mizi Gospodovi, da postanemo neustraseni revolucionarji v teh grozljivih dneh tvarnostnega smrada. **Živo krščanstvo** namreč je tisti dej, ki nareja duha **trajno revolucionarnega**. Tako krščanstvo je latentna, permanentna revolucija, ki presnavlja noč in dan poedinca in družbo, ki podira samo to, kar je zlo in greh, gradi pa le to, kar nam je za zemeljski in končni smoter nujno potrebno in koristno.

2. **Bili smo, smo in hočemo ostati zvesti udje apostolske črede**, v svojem delovanju dosledno, mirno in brez boli v svojem srcu vdani svojim **škofom**. In če bi se, česar Bog ne daj, kdaj pripetilo, da bi bilo nujno potrebno, kak naš korak obsoditi, — skesano, a obenem mo-

zato bomo priznali: Oče, grešil sem, odpusti! In krenili bomo brez odloga na pravo naznačeno pot. Zato pa bomo tudi vnaprej **odklanjali merjenje vrednosti svojega katoličanstva** od vsake strani, ki bi si hotela uzurpirati to pravico **preko kompetence avtoritativnega mnenja pristojnega episkopata**.

3. **Smo pa organizacija**, ki se mora vsak dan, pa prav vsak dan **boriti za najosnovnejše pravice svojih članov**, celo naravnih, in da: za kruh, za košček kruha, ker mnogo, mnogo je naših sobratov, ki z deco in ženami suhega kruha stradajo, stradajo dobesedno. V tej organizaciji pa hočemo ostati **ne avtonomni, nego suvereni!** V delavski organizaciji naj si **organizirano delavstvo svobodno voli svoj štatut in svojo postavo**. Jasno, da je vsaka zemeljska suverenost relativna, zato temu pojmu dobro vemo mejo in konec. Ali do te meje ostanemo neizprosni branivci suverenih delavskih pravic.

4. **Škodljiv in nemora'en je kapitalizem po svojem materialističnem počelu, po svojem delu in smotru, ki pomeni transcendenčno popolno zanikanje Boga in njegove postave v gospodarskem življenju**, tuzemsko pa najstrašotnejše zasužnjevanje milijonov in milijonov čebelično pridnega delovnega ljudstva, otrok božjih. Zato bomo še bolj kot doslej usposabljali delavstvo za neodjenljiv boj zoper Mamonu in oboževavce zlatega teleta. Če bomo pa v tem boju tudi v bodoče trčili ob ljudi in organizacije, ki v resolucijah izpovedujejo katoličanstvo, v praksi in gospodarstvu pa so temeljem nekih »gospodarskih aksiomov« priprega velekapitalizma, ne bo to naša krivda. Sami naj gledajo! Naš boj je zavesten. Je od včeraj in od danes, pa je za bodočnost. Gre zoper moderno paganstvo, pa ustvarja krščansko občestveno življenje.

To je beseda naših besed ob 40 letnici, **odkrita in jasna**. Z njo zaključujemo podtalno debato, **zakaj o našem katoličanstvu debate ni**, zato se vanjo spuščali nismo in se tudi ne bomo. Kdo gre z nami? V slogi je moč.

Štirideset let znači najzrelejšje moško delovanje. V to je naš sindikat prešel. Hočemo delati vse po modrosti, zreli preudarnosti pod vidikom večnih načel krščanstva.

POLITIKA IN STROKOVNA ORGANIZACIJA

Delavstvo je začelo

Na I. slovenskem katoliškem shodu l. 1892. v Ljubljani je dr. Krek zaklical: »Naše želje so mnogo večje, kot jih tukaj moremo in smemo izražati. Naj bi torej sleherni premišljeval, kaj je delavec, kaj je bil, kaj je v socialnem, kaj je v političnem življenju.«

V teh besedah je nakazal ne le svoje bodoče delo in stremljenje, ampak tudi delo in hotenje vsega slovenskega krščanskega delavstva, da vsega slovenskega delovnega ljudstva. Prvi slovenski katoliški shod je bil idejni začetek slovenskega krščanskega delavskega gibanja, ki je svojo konkretno in juridično obliko našlo dne 22. julija 1894 v ustanovitvi **Slovenskega katoliškega delavskega društva v Ljubljani**. To društvo, ki je bilo politično, podporno in izobraževalno, je bilo izhodišče vseh poznejših strokovnih, gospodarskih, zadružnih, izobraževalnih in političnih organizacij slovenskih katoličanov.

Politika v ospredju

Delavstvo je začelo. A le prehitro so voditelji pozabili na Krekov osnovni program: **Kaj je delavec, kaj je bil in kaj je v socialnem življenju**. Politične borbe so potisnile v ozadje delavsko borbo za človeško dostojanstvo. To je bilo z ozirom na tedanji celotni položaj razumljivo, četudi ne opravičljivo. Zakaj?

1. Politični boj za enako in tajno volilno pravico je zajel prav vse plasti slovenskega naroda in vseh narodov bivše Avstrije. Ta boj je bil načelno in praktično velike važnosti tudi, in ne le tudi, ampak predvsem za delavstvo.

2. Politično delo je bilo bolj vidno kot pa strokovno delo. Uspehi so bili lažje dosegljivi, izgledi politične karijere so bili veliki. Strokovno delo pa je bilo že tedaj in je še danes tiho, z momentanimi uspehi malokrat kronano in nudi le zamero.

3. Procent tovarniškega delavstva je bil v primeri s celotnim narodom majhen; delavstvo še ni imelo prave delavske zavesti in skupnostne miselnosti in še nobene tradicije.

To omenjam ne radi očitanja, ampak le radi razumevanja tedanjih in tudi poznejših trenj in borb.

V strokovno smer

V času prevladovanja politike nad strokovnim delom se je zopet znašel dr. Krek. Ni pozabil svojega delavskega programa. Videl je, da je sicer politika važna panoga, a za delavstvo ni glavnega, ampak postranskega pomena. Prvo je strokovno delo. Ko so se krščanski delavci in delavke nekoliko izvežbali v socialnem delu in je v njih zrastle zavest enakovrednosti v človeški družbi vsepovsod, je dr. Krek pričel ustanavljati **strokovne organizacije**. Prvo krščansko bistveno strokovno organizacijo je ustanovil železničarjem, ki so pa kmalu vstopili v »Prometno zvezo«, nekdanjo osrednjo strokovno organizacijo železničarjev v bivši monarhiji. Od l. 1899. dalje je dr. Krek z vso silo pospeševal ustanovitev strokovnih društev, ki naj bi stala na d političnimi strankami. Dobro so delovala ta

društva, toda politične strasti so bile silnejše kakor logični načrti Evangelistovi. Zato je dr. Krek l. 1909. ustanovil J. S. Z.

To je prva **jugoslovanska in strokovna organizacija**. Dalekovidnost dr. Kreka ob ustanovitvi te organizacije moremo prav ceniti še le danes. Ime samo pove vse. Da je Krek že tedaj, ko je bilo to prav malo priporočljivo in celo nevarno, dal zvezi »jugoslovansko« ime, je pač jassen dokaz njegove miselnosti in orijentacije in je zato vsako zavračanje klevet na dr. Kreka v tem oziru odveč. Bistveno je pa to, da je bila to **strokovna organizacija**, ki naj bi bila poleg politične, gospodarske in kulturne organizacije **samostojna** v reševanju skupnega slovenskega programa.

In če je slovensko krščansko delavstvo dobilo svojo strok. organizacijo, ni zapustilo političnega dela. Bilo je aktivno, da vsaj v početkih celo nosilec vsega organizatoričnega in agitatoričnega dela. V politiki je pač videlo rešitev svojih političnih zahtev in jo je smatralo za pomožni organ svojih strokovnih zahtev. V SLS je bil prvi podpredsednik zastopnik delavstva (Gostinčar). S tem naj bi bila dokumentirana ne le **kompaktnost slovenskega delovnega ljudstva**, ampak tudi **važnost delavskega stanu**. Pa zopet je zmagal šlager nad kruhom — kakor tolikokrat v življenju — politični val je vedno bolj odrival strokovno delo in uničeval strokovno miselnost in zavest.

Po vojni

Svetovna vojna je gospodarske in socialne življenske razmere potisnila za desetletja naprej. Slovenci smo izgubili dr. Kreka. Ni ga bilo več v dobi, ko bi ga najbolj potrebovali. Da je prevratna in prva poprevratna doba pivala na površju političnih vprašanj in da ni šla dovolj globoko v nacionalna, gospodarska in socialna vprašanja, je danes pač dovolj jasno dokazano, ker vsi to čutimo in nosimo. Kar je delavstvo v tem času rešilo, je ustvaritev socialne zakonodaje za časa ministrovanja Gostinčarja, ki ga je vzgojil Krek in predvojnja **delavska generacija**. Pa še izdajo teh zakonov moramo gledati pred vsem pod pritiskom zahtev mednarodnega urada dela in hitrega napredka socialne zakonodaje v Avstriji in Nemčiji pod idejnim vplivom Rusije in njene revolucije.

Politični vpliv je krščansko slovensko delavstvo po vojni skoraj docela izgubilo. Njegova strokovna organizacija ni bila **nadrejena** politični centrali (SLS), niti ni bila tej **sporedna**, ampak fakično **podrejena** in ponižana na dobro politično podružnico za agitatorični in volilni material. Pa — še je bila preveč živa Krekova šola, delavstvo je čutilo silne krivice in vedno iznova zahtevalo svoje gnotne, pa tudi socialne in politične pravice. Jerobstva ni hotelo. Preveč se je že osamosvojilo, preveč trpelo in preveč svetlih zgle-
dov je imelo pri drugih narodih.

Lastna pota

Da se delavstvo čim bolj osamosvoji iz političnega zapostavljanja in da poudari svo-

jo **strokovno** linijo je 29. oktobra 1922 ustanovilo centralo lastnih kulturnih organizacij (Krekovo mladino) in dne 7. dec. 1922 pričelo izdajati svoj list »Pravico«, glasilo krščanskega delovnega ljudstva. Konzorcij so tvorili dr. A. Gosar, Jože Gostinčar, Fr. Terseglav. Urejeval je list dr. Gosar. List pa ni bil namenjen le delavstvu, ampak tudi drugim delovnim slojem. Žal, da se ta misel ni realizirala na **strokovno stanovskem** principu. Že v 4. številki (28. XII. 1922) pa poziva J. G. (Gostinčar) delavstvo, da se **organizira v J. S. Z.** in še: »zato naj se delavstvo poslužuje tudi ... posebno svoje politične organizacije »Delavske zveze«. To je dokaz, da je bilo delavsko krilo SLS zelo nejevoljno na centralno vodstvo in da je delavstvo že imelo svojo politično »Delavsko zvezo«, katere jedro pa naj tvori JSZ. Z nastopom Krekove mladine in »Pravice« je krščansko delavstvo že krenilo na **lastna pota**, v **lastno smer**, kjer naj bi jedro bila **strokovna organizacija** in ne **politična stranka**.

V strokovnem oziru neodvisnost — v politiki stanovska razdelitev

Ostro borbo proti zapostavljanju delavstva v politiki je tedaj vodil dr. Gosar. Znameniti delavski shod pri Košaku l. 1924. bi bil skoraj pripeljal do popolnega preloma med delavstvom in tedanjim vodstvom SLS. In zopet — kakor je dr. Krek vse preveč zaposljevala politika, — je vzela politika tudi dr. Gosarja. Na prav poseben način je pri vodstvu stranke propadla tudi poslanska kandidatura Jos. Gostinčarja za radovljiško-jeseniški okraj. Tendence politično usmerjenih ljudi je bila: **stranka je nad vsem**, torej nad strokovnimi, gospodarskimi in kulturnimi organizacijami. In to je bila velika **napaka**. Tej se je pa pridružilo še **premajhno razumevanje delavstva in pojvne mladine**. Delavstvo je zahtevalo **popolno neodvisnost v strokovnem oziru**, v političnem pa primerno **zastopstvo** povsod po številu delavstva. In na tem vprašanju: neodvisnosti strokovne organizacije oz. njeni podrejenosti politični stranki so se razbili marsikateri razgovori, ki bi sicer mogli roditi mnogo dobrega. Prav posebno jasno sta si ti dve miselnosti prišli do izraza na sestanku obeh skupin (politične in strokovne) dne 16. septembra 1928. Delavska grupa je v 8 urni debati vzdržala nasproti inteligenčnejši in številčnejši politični delegaciji. Do preloma ni prišlo, a pravega notranjega zaupanja pa tudi ni rodilo. Kajti delavstvo ni **moglo** in ni **smelo pustiti svoje strokovne organizacije pod vplivom politične stranke**. Stranka more menjavati svoje politično razmerje do drugih strank, dočim strokovna organizacija ostane vedno enaka, vedno ista, pozna vedno istega nasprotnika: krivico, pa samo enega zaveznika: pravico.

V ilustracijo naj navedem še to, da je delavska delegacija konkretno predlagala politični grupaciji **stanovsko reorganizacijo stranke**: delavstvo določi za vse politične zastope toliko delegatov, kolikor jih odpade na delavstvo, a delavski delegati so odgovorni svoji

NEKAJ VAŽNIH RESNIC

Dr. J. Ev. Krek (»Glasnik« V., 1899, štev. 24).

Da ima naša organizacija obilo nasprotnikov, tega pač ne bo nihče zanikal. Vseh vrst so. Najnavadnejši so pa vendar tisti, ki nas ne poznajo. Zato ni nikoli preveč pojasnjevanja

v tem oziru. Odkrito in jasno besedo moramo rabiti radi tega, zlasti glede na take nasprotnike. Par važnih stvari bodi najprej tu zapisanih.

1. Naša organizacija je **delavska** in ne **delodajalska**. Čudno se zdi marsikomu, da to poudarjamo, in vendar je zelo potrebno. Mi nočemo uklonljivih, breznačajnih sužnjev, marveč mož. Delavskemu ljudstvu se godi mnogo krivic. Zoper te se bojujemo in za ta boj vzgajamo vojake. Nihče naj torej ne misli, da bomo molčali proti komurkoli, ki zatira delavce in jim ne privošči, kar jim po pravici gre. Tudi mi bi bili bolj veseli, ko bi ne bilo nobenega nasprotja v družbi, a v kolikor je to nasprotje med delavci in delodajalci, stojimo

strokovni centrali JSZ. Bilo je zavrjneno od ljudi, ki danes tako radi govore o stanovski družbi. (Tedaj še ni izšla papeževa okrožnica Quadragesimo anno.)

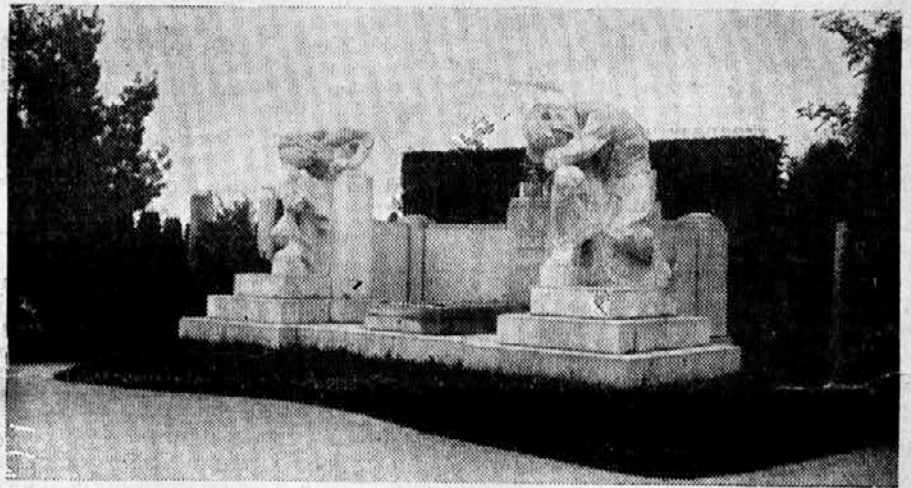
Na pravi poti

Spori, trenja in intrige med politično stranko in strokovno organizacijo niso za tedanji čas rodile koristi nobeni strani. Vendar so poznejši dogodki pokazali, da je **delavstvo imelo prav, ko je branilo delavsko strokovno linijo**. Z razpustom političnih strank bi mogla izginiti tudi Jugoslovanska strokovna zveza, kakor je izgnila Kmetska zveza in Jugosl. obrtna zveza. Krščansko delavstvo bi danes ne imelo nobene organizacije, ne strokovne in ne politične. Pa tudi dogodki po drugih državah kažejo, da je bilo krščansko delavstvo miselno (ne oziraje se na morebitne taktične momente) na pravi poti. In tudi **krščanska zamisel družbe odgovarja bistvu zadržanja Jugoslovanske strokovne zveze zlasti v povojni dobi**.

na strani delavcev. Podkupil nas nikdo ne bo, še manj pa se damo preslepti s praznimi strašili. Zahteve, ki jih stavimo, ne presegajo nikoli mej krščanske pravičnosti. Ta je pa tudi edina meja, ki jo poznamo. Sredstva, s katerimi skušamo doseči svoje namene, so poštena, v vesti dovoljena in v postavi utemeljena. Preko teh ne segamo. V tem okviru pa ne izdamo nikoli niti najmanjše pedi delavskih pravic. **To naj si dobro zapomnijo vsi tisti, ki bi radi, naj bi naša organizacija samo v boju s soc. demokracijo poskušala svojo moč. Kapitalizem je in ostane naš trajni nasprotnik.** (Podčrtali mi.)

2. Kot smo že večkrat pisali v tem listu, je mogoč boj proti kapitalizmu samo v tem, če organiziramo krepka, izključno delavskim koristim služeča **strokovna društva**. Teh se boje delodajalci. Ne moremo jim pomagati. Samo to pravimo: če delavci nimajo proti delodajalcu ničesar; če on izvršuje, kolikor more, svoje dolžnosti do njih, potem tudi strokovna društva ne bodo kazala nobene osti proti njemu. Strah

Zadnji dom našega voditelja pok. J. E. Kreka pri Sv. Križu v Ljubljani

Kronika gibanja kršč. social. delavstva v Sloveniji

L. 1893 ustanovi dr. Janez Ev. Krek v Idriji prvo »Slovensko katoliško delavsko društvo«. 8. novembra 1894 izide prva številka lista »Glasnik« pod uredništvom Franceta Zillerja. 22. julija 1894 je ustanovljeno v Ljubljani »Slovensko katoliško delavsko društvo«. 8. decembra 1894 se ustanovi prva gospodarska zadruga I. delavsko konsumno društvo v Ljubljani. 13. oktobra 1895 se vrši prvi kongres, ki sprejme od dr. Kreka predlagani »Socialni program delavskih stanov«. L. 1897 nastane iz delavskega »Mladinskega društva« »Slovenska krščanska socialna zveza v Ljubljani« (Ljubljansko delavsko društvo) (ki izgubi deloma popolnoma delavski značaj 8. septembra 1902, ko se preosnuje v centralo delavskih in ostalih prosvetnih društev. 29. novembra 1906 se osnuje v Mariboru za slovensko Štajersko samotojna SKSZ, ravno tako pozneje tudi za Goriško in Koroško, ki še danes obstaja. Ljubljanska in mariborska SKSZ izgubita preostali delavski značaj l. 1923, ko se preosnujeta v Prosvetni zvezi). V aprilu 1894 se osnuje »Delavsko stavbno društvo v Ljubljani«. Strokovnemu društvu sorodno je bilo 1897 ustanovljeno železničarsko društvo, ciljem strokovne organizacije bolj odgovarjajoče je bilo podporno društvo tobačnega delavstva v Ljubljani iz l. 1900, prava strokovna organizacija pa je bila rudarska v Idriji (l. 1903). Te laze preide tudi papirniška organizacija (24. junija 1895). L. 1899 preneha izhajati »Glasnik«, l. 1904 pa izide »Naša moč«, ki izhaja kot predvsem strokovni list do l. 1922. Po l. 1904 prevzamejo Slovenska katoliška

pred strokovnim društvom torej ni upravičen, koder ni znamenja slabe vesti. Pri tej priliki pa znova ponavljamo, da strokovna društva na socialno demokratskem temelju ne morejo nikoli uspešno delovati za delavce, ker vmešavajo v gospodarski boj svoje protivrske, protirodne, politične in sanjarske težnje. Zato je pa toliko bolj treba, da na zdravem pametnem temelju osnujemo nova strokovna društva.

Ta društva naj bodo po svojem namenu v prvi vrsti posredovalna med delavci in delodajalci, da se čim najbolj odstranijo nasprotstva in ohrani mir; če pa to ni mogoče, potem morajo biti ta društva tudi **obrambna in bojevita**.

V tem zmislu pojmujejo mi strokovna društva in v tem smislu jih bo tudi uresničila na Slovenskem naša krščansko socialna organizacija.

Ali se zavedaš, da je usoda delavskih mas v rokah vsakega posameznika? Morda dvomiš o tem? Tedaj preštej vrste organiziranega delavstva, pa boš videl, da nas je malo, silno malo in boš tedaj razumel, da je v tem vsa tragika bednih delavskih dni.
Del. kol. 1932

delavska društva politične naloge. Njih glavo tvori »Izvršilni odbor kršč. soc. delavstva«, ŠLS enakopravnim. L. 1909 v septembru se ustanovi Jugoslovanska strokovna zveza kot centrala krščanskih strokovnih delavskih organizacij, razen železničarjev in tobačnih delavcev, ki imajo centrali na Dunaju. JSZ šteje l. 1914 56 skupin s preko 4000 člani. Od začetka gibanja do l. 1914 pet vseslovenskih delavskih shodov, ki dajejo gibanju smernice. Od l. 1914 do 1918 svetovna vojna, med katero umre (10. oktobra 1917) dr. Janez Ev. Krek. JSZ šteje koncem vojne le še 1200 članov, predvsem ženskega spola. Po vojni se organizacije JSZ živijo, JSZ postane l. 1919 članica krščanske strokovne internacionale v Utrechtu. Svojo organizacijo ustanavlja med Hrvati. L. 1920 izhaja delavstvu naklonjen »Večerni list«, od l. 1921 do 1922 pa delavski popoldnevnik »Novi čas«, ki zastopa načela JSZ. L. 1919 se preosnuje politična organizacija krščanskega delavstva v »Delavsko zvezo«. L. 1921 imenuje takratni socialno politični minister po sporazumu med socialisti in demokrati v plenum Delavske zbornice v Ljubljani poleg 26 socialistov in 10 narodnih socialistov le 5 zastopnikov JSZ. 29. oktobra 1922 se ustanovi mladinsko kulturna organizacija Krekova mladina. Istega leta se preorganizira JSZ v centralo strokovnih zvez. 7. decembra 1922 izide prva številka »Pravice«. 25. junija 1923 preda JSZ vladi spomenico o delavski zakonodaji. 25. avgusta 1923 ob 5. kat. shodu programatično zborovanje krščanskega delavstva. 2. junija 1924 proslava 30-letnice krščanskega delavskega gibanja. Od l. 1922 do 1927 izhaja socialno politična kulturna revija »Socialna misel«. 7. junija 1925 v Ljubljani prvi kongres krščanskih socialistov (JSZ, DZ in KM). V prvi polovici l. 1925 deluje krščansko soc. srednješolsko društvo »Kovači« v Ljubljani. 7. in 8. septembra 1925 delavski dnevi v Mariboru. Pri volitvah v Delavsko zbornico l. 1926

Slov. kat. delavstvo, je pričelo l. 1894. orati ledino. Seme, ki naj se vrže v plodu žejno zemljo, je bilo ohranjeno v dušah onih prvih sejavcev, ki so se zbrali okoli dr. Jan. Kreka. Ta je to seme več ali manj preskusil in presejal. Prvi sejavec, je bil seveda Krek sam. Delavsko gibanje je bilo med Slovenci do mala nepoznano. Delavstvo samo je tičalo

v dvojni revščini, v duhovni in gospodarski. Materijalna revščina je gnala delavce v obup in brezbržnost za svoje interese. V tem težkem ozračju pa se je prikazala Krekova zvezda, ki je pokazala in še kaže pravo pot delavstvu do srečnejših časov.

Prvo delo je bilo delo za državljansko enakopravnost delavcev. Na nabroj shodih se je redno pojavljala zahteva po splošni enakosti in tajni volilni pravici, ki jo je delavstvo doseglo l. 1907.

Drugo delo je bilo, zahteva po spopolnitvi delavskega zavarovanja, osobito ustanovitve zavarovanja za slučaj starosti in onemoglosti.

Tretje glavno delo je bilo znižanje delavnega časa na osem ur dnevno. To so bile tedaj glavne točke, za katere se je zastavila prva delavska organizacija. Nadaljnje točke so bile, delavsko varstvo, popolno obrtno nadzorstvo, zdrava stanovanja, kontrola pro-

daje živil, solastništvo delavcev pri podjetjih itd.

Ko se je ustanovila Jugoslovanska strokovna zveza, je ta prevzela delavsko strokovno gibanje. Strokovna organizacija pa nalaga čisto drugačno delo, ki se je z strokovno zvezo tudi pričelo. Prva naloga je bila: s strokovno organizacijo v vsa podjetja. To se je po možnosti izvršilo, seveda ne popolno. Na to se je pričelo podrobno delo, urejevanje strok in strokovnega znanja. Intervencij pri podjetnikih o zadevah plač, postopanja z delavci in delavnega časa. V tem je Jugoslovanska strokovna zveza napravila ogromno delo. Tu je deloval posebno obilno Miha Moškerc, ki je z železno vztrajnostjo deloval pri tobačni organizaciji in časopisju. Tobačno delavstvo se je prvotno strokovno organiziralo na Dunaju pri osrednji tobačni organizaciji. V Ljubljani je bila skupina z lastnim listom. Istotako so se železničarji organizirali v »Prometni zvezi«, ki je imela center na Dunaju. Ljubljansko skupino je več let vodil nadsprednik Jakob Milavec. Ko je propadla Avstrija, so se razšle tudi organizacije. Tobačna in železniška skupina sta se priklopile Jugoslov. strokovni zvezi. Ti dve organizaciji sta bili v delu zelo gibčni in sta dosegli tudi lepe uspehe. Posebno omeniti je še kovinarsko, viničarsko in rudarsko stroko. V teh strokah, posebno v kovinarski in viničarski, se je strokovna zavest tako razvila, da morejo delavci urejevati sami svoje zadeve. Tudi druge stroke se po navodilih zveze razvijajo v tem pravcu.

Dal Bog, da bi strokovna organizacija Jugoslov. strokovna zveza krepko porasla in objela naše delavstvo v celoti.

Delavsko časopisje ni imelo pri nas nikdar ugodnih tal. Prvi kršč. socialen list »Glasnik«, ki je pričel izhajati v Ljubljani dne 8. nov. 1894, in kateremu je bil ves čas urednik še živeči tovariš Franc Ziller, je pričel krepko z delom. Toda denarne zadeve in premala briga delavcev za list ga je upropastila. Za »Glasnikom« je prišla »Naša moč«, ki jo je po večini urejeval pokojni Miha Moškerc. Izhajala je dalje časa, toda težke neprilike so tudi nji pretrgale nit življenja. Sedaj imamo »Delavsko pravico«, ki že delj časa krepko zagovarja delavske pravice kot

glasilo Jugoslov. strokovne zveze. V delavskih listih »Glasnika« in »Naši moči« imamo dragocene dokumente, pisane od dr. Kreka, kakšna naj bo delavska organizacija, kako deluj, da bo res koristila delavstvu. Menda nihče pri nas ni razumel tako pomen samostojnosti delavske organizacije kot Krek. Njegov nauk, ki ga je velikokrat ponavljal, »izobražujmo ljudstvo, da se bo kedaj v svojih zadevah samo vodilo«, se danes kaže vsakemu edino pravilno. »Voditelji« naj ne bodo voditelji, temveč narodovi svetovalci in prijatelji, ne komandahti, temveč tovariši ljudstva, kakor je bil dr. Krek, ki ni komandiral, temveč učil.

Delo prvih pionirjev

Na Vidovo nedeljo bo poteklo 40 let, kar so imeli delavci ljubljanske predilnice letno sv. mašo na Smarni gori, na katero je bil naprošen g. dr. Krek, da jo daruje v zahvalo in prošnjo delavstva v Marijinem svetišču. Po opravljeni pobožnosti so se zbrali vsi delavci pod Smarno goro pri Zibertu poleg mostu. G. dr. Krek, ves vnet za delavstvo in njega blagor, je bil z nami, in tam je bila sprožena beseda o delavski organizaciji.

Tisti čas ni bilo drugih društev kot rokodelskih pomočnikov, ki ni bilo namenjeno splošnemu delavstvu, kajti pristop je bil mogoč le rokodelcem. Obstojala je še organizacija socialnih demokratov, ki pa večini delavstva ni bila simpatična.

In tako je bila sprožena misel za slovensko katoliško delavsko društvo med dr. Krekom, Gostinčarjem, Zillerjem in pokojnim Urbančičem. V nekaj dneh smo imeli že sestanek v stolnem župnišču pri dr. Kreku iz vseh ljubljanskih tovarn. Pravila so bila takoj pripravljena in od pripravljalega odbora sprejeta. V kratkem času so bila odobrena od vlade. Imeli smo kmalu v Rokodelskem domu prvi občni zbor. Bilo nas je takoj 400 članov, pozneje smo dosegli do 1000 organiziranih, in to samo moških, nad 24 let starih.

Raradi velikega pritiska socialnih demokratov na delavstvo so se nam vrste množile tudi po deželi; pritisk je bil hud tudi od liberalcev, ki so imeli pred nami velik strah.

Naj opišem razmere kratktrajnih časov v ljubljanskih tovarnah. Delati smo morali od 6 zjutraj do 7 zvečer, pri slabi luči, prahu in prepihu, brez varnostnih naprav in brez vsakih pravic in zaščite. Bili smo pravi sužnji modernega veka. Bolniške blagajne so bile le po večjih tovarnah, in to le za dotično podjetje. Zasluzek je bil od 70 krajcarjev do 1 gold. pri delavcih, delavke so zaslužile 3 do 4 gold. na teden, večina na akordno delo.

Ako pogledamo nazaj, vidimo, da smo veliko pripomogli z našim bojem, da so se razmere delavstva začele izboljševati. Ze okrožni urad je velika pridobitev. V varstvo delavstva se je veliko napravilo. Izvojevali smo osemurni delavnik, ki ga pa delavstvo ni znalo obrniti sebi v prid. Šlo je na lim kapitalu, ki je začel plačevati urno delo, in delavstvo je raje garalo čez uro, da je več zaslužilo. V političnem oziru smo bili brez pravic. Morali smo plačevati krvni davek in pri vsaki malenkosti razne davščine, in to ne da bi vedeli, kam in kako se porabijo naši žulji. Z velikim bojem smo izbojevali splošno in enako volilno pravico. Tu ima slovensko katoliško delavsko društvo veliko zaslug. S tem smo si priborili pravico, da smo imeli svojega zastopnika v parlamentu.

Rodila se je iz naših vrst strokovna organizacija in njena zveza, ki je edina zaščitnica delavstva še danes. Izvojevali smo veliko bojev s podjetji v tem času, v skrajni sili tudi s štrajkom, in kar je največ, dobili smo Delavsko zbornico, ki zastopa delavstvo v boju s kapitalom. V prvih letih je bil naš pokret za vse sloje: delavce, obrtnike in kmete. Iz naših vrst in dela se je ustanovilo veliko posojilnic in gospodarskih zadrug po deželi, kjer je kmet prej plačeval obresti raznim oderuhom po deželi po 20% in tudi več, in to ne v denarju, ker ga ni imel, ampak v blagu. Iz tega se je razvilo na gospodarskem polju lepo združništvo, ki je danes eno najlepših v naši državi. Delavstvo ima svoje konzumne zadruge, katere je treba priporočati vsakemu delavcu. Da so dobre, je dokaz, ker so še danes liberalcem in kapitalu velik trn v peti.

Naj končam svoje spomine. Reči moram, da edino v stanovsko-strokovnih organizacijah in v gospodarskih zadrugah je naše rešenje in izboljšanje, in to le v okviru naše svete vere. Z Bogom je pravica in ljubezen, in v pravici in ljubezni je naše rešenje.

Ziller Franc.

dobi lista JSZ, kljub socialističnemu terorju in pritisku podjetnikov za rumene organizacije od 56.000 oddanih glasov 15.017 glasov, v plenumu pa dobi JSZ od 60 17 delegatov. 17. oktobra 1925 je registrirana l. delavska posojilnica in hranilnica v Ljubljani. 12. in 13. junija 1926 prvi kongres Krekove mladine v Celju. 11. julija 1926 prvi rudarski kongres v Zagorju. 16. in 17. oktobra 1926 prvi kongres tovarniškega delavstva v Trzinu, 7. in 8. decembra 1926 prvi viničarski kongres v Ljutomeru. Na občnem zboru v prvi polovici l. 1926 se preorganizira akademsko društvo »Borba« v krščansko socialistični akademski klub »Borba«. Na jesenskem občnem zboru l. 1927 se sklene koncentracija strokovne organizacije. V januarju 1928 izide prva številka »Ognja«. 16. septembra 1928 skupna seja vodstva SLS in načelstva JSZ, na kateri poudarijo zastopniki JSZ, »da ne sme biti nad delavskim gibanjem ničesar, kar bi ga kakorkoli oviralo v svobodnem razvoju«. Po 6. januarju 1929 je razpuščena Delavska zveza s podružnicami. 27. januarja 1929 seja vodstva JSZ, s katere se odpošlje kralju in vladi spomenica o delavskih pravicah in z zahtevami o delavski zakonodaji. 1. junija 1928 izide »Delavska Pravica«. 7. septembra 1929 odpošlje JSZ Delavski zbornici predlog k reviziji socialnega zavarovanja. Oktobra 1929 se ustanovi pod okriljem Delavske založbe »Krekova knjižnica«, ki ima namen izdajati redne literarne publikacije. 25. in 27. aprila 1930 se vrši kongres krščanske strokovne internacionale v Berlinu v proslavo njene 10-letnice, ki se ga udeleži tudi zastopnik JSZ. 22. julija 1930 se javi deputacija JSZ pri dravskem banu in stavi predloge za izboljšanje delavskih razmer. Od 8. do 10. decembra 1930 se mudi v Sloveniji tajnik Internacionale P. J. Serrarens in govori v Ljubljani, Mariboru in na Jesenicah. Na binokostne praznike 1931 je proslava 40-letnice papeževe okrožnice Leona XIII. »Rerum novarum«, ob kateri izide

njen popoln slovenski prevod in komentar, proslave v Rimu se udeleži 30 članska slovenska deputacija, proslavo v Ljubljani preprope policija. Banska uprava pa kasneje odlok policije razveljavi. Od l. 1928 dalje se vrše v delavskih krajih številni delavski tabori. V letu 1931 je bilo ob priliki volitev delavskih obratnih zaupnikov izvoljenih 88 naših tovarišev. CKD je v letu 1931 organizirala 5 delavsko prosvetnih večerov. V januarju 1932 izide revija »Beseda o sodobnih vprašanjih«. V marcu 1932 se vrši proslava 10-letnice obstoja Centrale Krekovih družin. 15. marca 1932 je ustavljeno delo v obratih KID na Jesenicah. V nedeljo, dne 3. apr. 1932 jeseniški kovinarji organizirani v skupini kovinarjev na Jesenicah in Javorniku na javnem shodu protestirajo radi tega, ker se je izločil od pogajanj za kolektivno pogodbo zastopnik JSZ. Govorilo je 14 govornikov in bilo navzočih 1400 ljudi. V nedeljo, dne 16. oktobra 1932 se vrši v Laškem drugi kongres krščansko socialističnih rudarjev. Dne 7. februarja 1932 razpusti kraljeva banska uprava z odlokom II./2 No. 428/2 Centralo Krekovih družin z vsemi podružnicami. Kot razlog se navaja prekoračenje štatutarnega delokroga.

V nedeljo, dne 10. septembra 1933 se je vršila seja vodstva JSZ, na kateri so se določili kandidati za volitve v Delavsko zbornico. V soboto, dne 21. in v nedeljo 22. oktobra 1933 se vrše volitve v Delavsko zbornico, kjer dobi lista Jugoslovanske strokovne zveze 13 mandatov. Pri volitvah obratnih zaupnikov v januarju 1934 je izvoljenih na kandidatnih listah JSZ 93 obratnih zaupnikov. V marcu 1934 se vrši dvodnevni tajniški tečaj, katerega se udeleži 45 skupinskih tajnikov in drugih odbornikov. V zimskem času od 1933 na 1934 organizira JSZ 4 delavske kulturne večere. Dne 12. aprila 1934 izide »Priročnik« iz delavske nameščenke varstvene zakonodaje.

Štirideset let je minulo, odkar je bil naš vodja dr. Krek položil temeljni kamen zgradbi slovenskega krščanskega socializma. Od tega časa se je veliko izpremenilo. Doživeli smo velike politične preobrate, strankarske izpremembe in propad marsičesa, kar se je zdelo večno. Marsikdo, ki je prej na krščansko-

delajočih in ustvarjajočih, po izmeri svojega truda in moralne vrednosti enakopravnih proizvajalcev gmotnih in duševnih dobrin — ampak je postala akcijska družba, kjer akcionarji, ki s pomočjo kapitala, nakopičenega iz dobička od slabo in nedostojno ter krivično plačanega dela, tvorijo vladajoči razred. To je proti osnovam krščanskega mišljenja in življenja, ki ne pozna in ne prizna razrednega principa, ki ni dostojno človeka in človeške družbe, zakaj razredna miselnost in morala je svojska živalskemu carstvu. Družbo je treba zopet počlovečiti, ji postaviti za podlago človečansko načelo vzajemnosti, to pa je mogoče le, če veledenarstvo ne bo imelo več oblasti in možnosti, da pod katerokoli krinko, pa naj bo tudi svobodnjaško-demokratska, iz delovnih slojev ustvarja manjvredni »razred«, ki nima pravice do solnčnejšega mesta v družbi, pridržanega kopičevalcem velekapitala. Ker taka miselnost in tak »red« nista krščanska, se moramo proti njemu boriti, kakor nam vevata in dovoljujeta naša krščanska vest, krščanski pravstveni nauk in naš krščanski delovni program, ki ni nikjer po nobenem drugem kopiran, ampak je nauk največjih cerkvenih očetov, krščanskih modroslovcev in družboslovcev.

Samo dosledno izvajati in v življenju realizirati ga je treba. Liberalna doba je nas same, našo družbo samo hudo ranila, zameglila

socialno stvar prisegal, se ji je izneveril ali pa je obupal nad njo, išoč rešitve pod drugimi gesli. Naše delavstvo in kmetijska sirota pa sta ostala Krekovemu programu zvesta in bosta v teh težkih časih z veseljem praznovala jubilej krščanskosocialnega pokreta.

Zakaj naš delavski človek, naj se že znoji v tovarni ali pa se trudi na svoji njivici, sta slejkoprej prepričana, da trpečim in trudečim se ni rešitve kakor le v družbi, ki bo zasnovana po Kristusovih načelih po svojem duhu in ustroju. Duh, ki mora družabno stavbo prešinjati, je duh resnice in pravice, poštenosti in človekoljubja ter svobode v strogi službi skupnosti, kakor nam je od Stvarnika v srce položeno. Krščanstvo nas uči, da moramo tega duha v družbi realizirati, da jo moramo po njem oblikovati in v njej, v odnosih med človekom in človekom ta vzor uresničiti. Človeška družba ne sme biti množica sužnjev v službi par izkoriščevalcev, ampak občestvo pošteno trudečih se, ki delajo drug za drugega v občo korist kot svobodni ljudje, ki drug drugemu ne delajo krivice in sile, ampak se vsi podrejajo zakonu splošnega blagra, skupne koristi in kulturnega ter duhovnega napredka vseh in vsakega brez izjeme. Zakaj vsak mora biti deležen dobrin, ki se ustvarjajo po telesnem in duševnem delu in vsak mora tudi k temu doprinesati svoj delež po poštenem trudu. To je od samega začetka zahteva krščanstva in krščanskega socializma, krščanskega nazora o družbi, katerega je zatemnilo poganško veledenarstvo.

Naš program je boj proti temu paganstvu, proti vsemu in vsem, ki vzdržujejo nadmoč denarja, kapitala in kapitalističnih interesov nad poštenim delom, nad živim človekom in njegovimi naravnimi pravicami, nad delovnim ljudstvom, ki je zasluženo denarju kot mrtev stroj. Mi smo kot kristjani proti taki družbi, ki je nehala biti družba vzajemno med seboj povezanih, drug za drugega in za vso skupnost

Langus Joža.

NA OKOPIH

Ustava z dne 6. januarja 1926. je presekala gor-dijski vozeli političnega tekmovanja in prerivanja vsaj za nekaj časa. Pa niso vsi razumeli tega zgodovinskega datuma. Pozdravnim brzojavkam so se že v prvih dneh pridružile brzojavke po demontaži socialno varstvenih zakonov. Belgrad je bil natrpan deputacij. Gospodarski krogi so hoteli izrabiti ta val navdušenja v svojo korist. Cesar niso mogli doseči v prejšnjih režimih, so skušali v novem. Delavstvo je s strahom gledalo to početje, to kanonado na svoje tako težko, s tolikim naporom, s štrajki in krvjo pridobljene pravice.

Tedaj je vstala Jugoslovanska strokovna zveza — edina zaščitnica ne le krščanskega, pa tudi ne le slovenskega, ampak vsega jugoslovanskega proletarijata. Nobena strokovna organizacija, nobena delavska institucija, niti centrala delavskih zbornic, prav nihče se ni upal oglasiti v obrambo delavstva v njegovih najresnejših dnevih. Če bi JSZ v povojni dobi ne storila ničesar drugega kot samo ta odločen nastop, bi storila mnogo in je že tisočkrat povrnila delavstvu vse žrtve za njo.

V popolni splošni neorijentiranosti tistih dni JSZ ni izgubila izpred oči svojega delavskega programa. Celota nad poedincem, pravica nad vse! To geslo ni veljalo zanjo le med štirimi stenami, ne le netivo za navduševanje, ampak kot njen temelj, izhodišče in cilj, za realno delo. Dne 27. januarja 1929 se je vršila vodstvena seja JSZ pod predsedstvom tov. S. Žumra. Po poročilu tov. Gostinčarja, najstarejšega delavskega borca, so zastopniki vseh delavskih strok sklenili spomenico v obrambo in izpopolnitev socialno zaščitne zakonodaje. Spomenica je bila poslana Nj. V. kralju Aleksandru I., ministrskemu predsedniku, ministru za socialno politiko, vsem delavskim zbornicam ni tajništvo Centralne delavskih zbornic v Belgradu.

Ker je spomenica zgodovinsko silno važna in prav edina te vrste iz tistih dni ter je tudi načelno pomembna, jo podajamo v glavnih obrisih.

Spomenica ugotavlja:

a) da je delavstvo med najvažnejšimi nosilci in činitelji gospodarstva in sestavni del vse industrijske produkcije. Zato je mogoče uspešno gospodarsko življenje le na duhovnem in materijelnem podvigu delavskega življenjskega staleža,

b) da vidijo podjetniki napredek gospodarstva le v znižanju delavskih plač, v podaljšanju delovnega časa itd., kar je v diametralnem nasprotju z

in zmešala naše pojme in pokvarila naše praktično ravnanje v gospodarskem življenju in političnem delovanju, ki se je vedno bolj razkristjanjevalo. Hvalabogu je ta doba čisto posvetnjena, v liberalizmu popolnoma izvo-denelega katoličanstva minula in otvorila so se vrata, skozi katera gledamo novo dobo, ki bo zopet krščanska po srcu, po duši, po delu, po socialnem mišljenju in delanju, sovražna kompromisom z materialističnim duhom iz desne in iz leve; doba, ki ne bo dala nič na besede in formule in gesla ter programatične politične izjave, garnirane z načeli, ki jih ni v duši, ki ne živijo resnično, ampak le na videz, okamenjena v zunanjih formah — ampak bo ocenila vsakega in vse, osebe in stvari ter načelna stališča po delu, po stvarnem stanju, po praktičnem delovanju, po tem, kar je v srcu in se uresničuje ter upravičuje po dejanskem življenju in sadovih — naj gre za posameznike ali za družbe, stranke in institucije. Ta zahteva po popolni resnici in resničnosti, po brezpogojni pravici v družbi in po dejanskem pokristjanjenju družbe je zahteva krščanskega socializma in ves njegov program po bistvu. To je Krekova zapuščina, ki jo bomo zvesto čuvali in množili, ki jo bo skušalo dovesti do zmage naše delovno ljudstvo in vsak, kdor resnično in pošteno z njim čuti in trpi za njegovo in vsega človeštva usodo.

Nevednost delavstva je največji zaveznik kapitalizma; zato se izobrazujmo! Ogenj 1928

dognanji moderne gospodarske vede, kajti čim večji podvig ekonomske moči delavstva je eden glavnih predpogojev za procvit gospodarstva in produkcije, c) da zahteve delodajalcev po demontaži socialno varstvenih zakonov, ki se v zadnjem času pojavljajo v državi, ograjajo življenjske predpogoje vseh delovnih množic, zlasti pa industrijskega delavstva, in da so te zahteve protiljudske, protinarodne in protidržavne,

č) da je nujen interes države, da štiti ekonomsko šibkejšo sloje državljanov, ki tvorijo ogromno večino, pred izkoriščanjem gospodarsko močnejših. Zato delavstvo zahteva:

1. da ostanejo vsi delavski zaščitni in socialni zakoni, zakon o zaščiti delavcev, zakon o zavarovanju delavcev, zakon o inspekciji dela in vse ostale uredbe in pravilniki v sedanji obliki neokrnjeni;

2. da se ti zakoni točno in dosledno izvajajo in se še izpopolnijo, in da se zboljša tudi delovanje vseh institucij in zavodov, ustanovljenih na podstavu teh zakonov;

3. da se sanira zavarovanje rudarskega in plavžarskega delavstva;

4. da se po zgledu vseh modernih kulturnih držav uvede zlasti starostno in invalidno zavarovanje in zavarovanje za brezposelnost;

5. da se izvede socialno zavarovanje v polnem obsegu tudi za kmetijsko-poljedelske delavce;

6. da se raztegne pokojninsko zavarovanje zasebnih nameščencev, ki je izvedeno v Sloveniji in Dalmaciji, na vso državo.

Delavstvo in nameščentstvo, organizirano v JSZ, je dne 27. januarja 1929. jasno in odkrito stopilo pred najvišji forum in pred vso javnost kot edini zaščitnik vsega jugoslovanskega delavstva. Ta korak je storilo v zavesti svoje notranje moči in konsolidiranosti in zavedajoč se svojega velikega poslanstva in to baš v dneh, ko se je z vseh strani napovedoval in že izvrševal napad na najosnovnejše pridobljene delavske pravice. V najnevarnejših dnevih je edina Jugoslovanska strokovna zveza stala na okopih za obrambo življenjskih interesov vsega jugoslovanskega delavstva.

Ko obhajamo 40 letnico ustanovitve prve organizacije krščanskega delavstva in 25 letnico ustanovitve Jugoslovanske strokovne zveze, moramo spričo dejstev in razmer, kakršne so, te zahteve glasno in odločno ponoviti, kajti dvanajsta ura je in kolo časa se vrtili.

„QUADRAGESIMO ANNO“ IN MI

Predno kaj napišem, naj navedem naslednje besede iz okrožnice: (n. 41.)

»Preden začnemo o tem razpravljati, je treba opomniti, kar je že Leon XIII. odločno poudaril, da imamo pravico in dolžnost o teh stvareh, namreč socialnih in gospodarskih, z vrhovno oblastjo soditi. Gotovo Cerkvi ni bilo odkazano to področje, da bi vodila ljudi k častni in minljivi sreči, ampak k večni; da, »mešati se brez razloga v posvetne posle smatra Cerkev sebi za nedovoljeno«. **A nikakor se ne more odreči od Boga ji izročeni službi, da avtoritativno sodi, ne o tehničnih rečeh, za kar nima ne primernih sredstev in sploh ne poslanstva, pač pa o vseh tistih vprašanjih, ki se nanašajo na npravnost in nje pravec.** Glede tega je nam izročen zaklad resnice in nad vse resnobna naloga, da npravni zakon objavljamo, razlagamo in tudi, bodi prilično ali neprilično, z opominj naglašamo. Le to je podvrгло in podredilo socialni red in tudi gospodarske zadeve naši vrhovni sodbi.«

Tako torej. Okrožnica nima namena navduševati se za ta ali oni socialni in gospodarski red in ga zagovarjati ali nadrobno razlagati, ne, ampak Cerkev nam po svojem božjem poslanstvu postavlja okvir, v **mejah katerega nam je dano svobodno se udeleževati na socialnem in gospodarskem polju.** Če se tu radi svojih lastnih interesov eni bolj drže levega krila tega okvira, a se drugi drgnejo bolj ob desnem robu, je slika družabnega reda precej pokvarjena, a oni iz desne še ne smejo reči onim na levi, da niso katoličani, kar velja tudi obratno. Seveda stojte mnogi izven tega okvira in tem mora Cerkev reči: »Prijetelji, v zmoti ste, na napačno pot ste zašli« — in mora svoje vernike odvracati od njihovih potov. Mi se pa obkladamo z raznimi pridevki in ne pomislimo, **da nam daje Cerkev široko svobodo,** da s svojimi zmožnostmi delamo tudi na socialnem polju svobodno po njenih navodilih za splošno blaginjo. Pri iskanju pravice in resnice dajmo obojestransko tudi ljubezni njen delež, pa bo slika na socialnem polju v okviru papeževe okrožnice povsem lepa.

Da, v okviru »Quadragesimo anno«! Zakaj, če v tem smislu, kot sem ga navedel, prebiram to okrožnico, se mi zdi vedno lepša in vedno globokejša se mi vidijo njena navodila. Le vzemi jo v roke, pa jo beri brez raznih praznih komentarjev in brez predsodkov, pa boš našel v njej marsikaj, česar nisi pričakoval.

Stališče okrožnice do delavskih strokovnih organizacij

Pa pustimo vsa druga vprašanja ob strani in poglejmo samo, kako stališče zavzema »Quadragesimo anno« do delavskih organizacij. V tem oziru omenja sedanja okrožnica okrožnico »Rerum novarum«, ki je s svojimi navodili dala pobudo za ustanovitev najrazličnejših delavskih organizacij, in z veseljem konstatira uspeh dela v teh organizacijah z besedami: »Tako so te organizacije vzgajale zares krščanske delavce, ki so družili marljivo strokovno delo z zveličavnimi, verskimi zapovedmi, krepko in uspešno branili svoje časne zadeve in pravice, čuvali pa obenem dolžno pokorščino pravičnosti in se odkritosrčno prizadevali za sodelovanje z drugimi socialnimi sloji za krščansko obnovo vsega socialnega

življenja« (n. 33). Dostavi pa željo, ko razmotriva o posameznih vrstah delavskih organizacij, »da so poleg strokovnih organizacij vedno društva, ki se skrbno prizadevajo vzgojiti in oborožiti člane z verskimi in npravnimi načeli, da morejo potem le-ti tudi strokovne organizacije prešiniti s tistim dobrim duhom, ki jih mora v vsem voditi. Tako bodo tudi ta društva preko svojih mej rodila dobre sado-ve« (n. 35).

O novem socialnem redu

»Quadragesimo anno« pa zamišlja neki nov način socialne in gospodarske uredbe, ki bi slonel na »korporacijah«, kar je v našem jeziku slabo povedano na »stanovih«. (Korporacija je nekaj drugega kot stan.) Ali bi potem strokovne organizacije izgubile svoj namen in pomen? — Ne? — Le poglejmo!

Ko gleda okrožnica obrise novega socialnega reda, se ji zdi, da bi bilo najbolj v skladu s pametjo, npravnostjo in pravičnostjo, če bi celotni socialni, gospodarski in politični red slonel na korporacijah. Seveda s tem ne izključuje, da ni možen tudi kak drug socialni red, ki bi odgovarjal pameti in božji zamisli. — »Ker človeško delo,« tako pravi okrožnica (n. 84), »ni navadno blago, se ne sme kupovati in prodajati kakor kako blago. Vendar dandanes v dejanskih razmerah najemanje in oddajanje dela na tako zvanem »delovnem trgu« deli ljudi v dve stranki kakor v dve čredi. Radi nasprotja med njima je delovni trg podoban bojišču, kjer se ti četi hudo med seboj borita. Vsak razume, da je treba to veliko zlo, ki tira vso človeško družbo v pogubo, čim najhitreje odpraviti. A popolno ozdravljenje bo le tedaj mogoče, ko se bo odpravilo tisto medsebojno nasprotje in se bodo ustanovili dobro urejeni udje socialnega telesa, namreč korporacije, katerim ljudje ne bodo pripadali po vlogi, ki jo imajo na delovnem trgu, ampak po raznih socialnih opravilih, ki jih posamezniki izvršujejo. Kakor namreč tisti, ki blizu skupaj stanujejo, po naravnem nagonu ustanove občino, tako da je naravno, da tisti, ki izvršujejo isto obrt ali imajo isti poklic — bodisi gospodarski ali drugačen — ustanove nekakšno korporacijo. Zato mnogi pravijo, da so takšne samoupravne organizacije državi, če ne bistvene, vsaj naravne.« — Pravi in pristni socialni red zahteva skupnost, kot nadaljuje okrožnica (n. 85) »ko tisti, ki delo najemajo, in tisti, ki ga dajejo v najem, kot člani iste korporacije s skupnim trudom proizvajajo dobrine ali opravljajo posle, je pa tudi v tisti skupni blaginji, ki morajo vse korporacije, vsaka po svoje, složno zanjo sodelovati. To edinstvo bo tem močnejše in uspešnejše, čim zvesteje bodo posamezniki in korporacije vršili svoj poklic in se skušali v njem odlikovati.«

Svoboda strokovnih organizacij

Dobro, mi boš rekel, tako dela fašistična Italija, podobno »kljukasta« Nemčija in končno »ravna« Avstrija, a to ne more biti naš ideal. Prav imaš. Res je, da so ti sistemi povzeli svoje izraze po papeževi okrožnici, a ti so povzeli le nekaj, ne pa celotne zamisli in duha te okrožnice. Res je, da bi morale biti korporacije obvezne za vse delodajalce in deloje-

malce in nekako državna ustanova. A to, kar gledamo v današnjem svetu, je vse kaj drugega, kot pa predvideva papeževa okrožnica, tako po sestavu, kakor tudi po delokrogu in po razmerju do delavskih organizacij. »V korporacijah imajo prvenstvo predvsem skupne stvari. Med temi je najprvo le-ta: čim najbolj pospeševati sodelovanje vseh strok za skupno blaginjo države. O stvareh pa, ki se posebej tičejo gospodarjev ali delavcev, njih posebnih koristi ali nekoristi, potrebne posebne skrbi ali zaščite, bodo lahko oboji vsak posebej obravnavali ali, če bo treba, sklepali« (n. 86).

Jasno torej, da morajo imeti delavci v zaščito svojih koristi svoje organizacije. In res pravi takoj naprej okrožnica (n. 88): »Kakor pa ustanavljajo občani za najrazličnejše namene posebna društva, h katerim pristopi, kdor hoče, kdor pa ne, ne, tako tudi tisti, ki izvršujejo isto obrt, lahko ustanavljajo med seboj svobodne organizacije, ki so kakorkoli z njihovo obrtjo v zvezi« (torej strokovne). »Ker je že naš prednik posebej jasno razpravljal o teh organizacijah, je dosti, če naglasimo, da mora biti svobodno, ne samo ustanavljati takšne organizacije, ki spadajo v zasebnopravni red, temveč tudi jim dati tisto uredbo in tista pravila, ki bodo po sodbi ustanoviteljev najboljše služila določenemu smotru.« Enaka svoboda mora biti tudi za organizacije, ki presejajo meje posameznih strok (kje sta tu Italija in Nemčija in kje Avstrija?). »Svobodne organizacije pa, ki že cveto in donašajo lepe sado-ve, naj skušajo v duhu krščanskosocialnega nauka pripraviti tla za tisto popolnejšo obliko organizacije, ki smo jo zgoraj omenili, namreč za korporacije, in naj jih skušajo tudi pogumno ustvariti.«

Naloge strokovnih organizacij

Velika naloga je torej dana vsem delavskim in še posebej strokovnim organizacijam, da namreč pripravljajo ta novi socialni red in potem v njem po svojih članih odlično sodelujejo. Seveda je prej potrebna preosnova npravi, treba bo novega, božjega človeka, kar okrožnica dovolj jasno poudarja, a svoj delež bo morala imeti tudi ljubezen. Zakaj (n. 138) »varajo se tisti nemodri presnavljajci človeške družbe, ki jim je mar samo pravičnosti in sicer še samo menjalne pravičnosti, a ošabno prezirajo pomoč ljubezni! Seveda ljubezen ne more nadomestiti dolžne in pogrešno odrekanne pravičnosti, toda če bo človek tudi dosegel vse, kar mu po pravici gre, bo še vedno širno področje za ljubezen: sama pravičnost, če se je še tako verno držimo, bo sicer mogla odpraviti vzroke socialnih borb, ne bo pa mogla zediniti src in združiti duhov. Za vse, kar se ustanovi v prosep miru in medsebojne pomoči med ljudmi, in naj se zdi še tako popolno, je najbolj trdna podlaga vprav duhovna vzajemnost in duhovno edinstvo med tovariši. Če tega duhovnega edinstva ni, bodo najboljše predpisi brez moči. Le tedaj bo možno človeški družbi resnično sodelovanje vseh za skupno blaginjo, ko bodo vsi deli živo čutili, da so udje ene velike družine in otroci istega nebeskega očeta, da, eno telo v Kristusu, »posamezni pa med seboj udje«, tako, da »če en ud trpi, trpe z njim vsi udje.«

S tem sem prav za prav končal, a neza-

PAPEŽEVA OKROŽNICA, NJENI RAZLAGALCI IN PODJETNIKI

Papeževa socialna okrožnica »Quadragesimo anno« je vzdignila mnogo prahu in povzročila ostra prerekanja med katoličani. Prišlo je celo tako daleč, da so nekateri prena-pežeži poskušali vsakogar, ki ne bi soglašal z njihovo razlago te okrožnice, izključiti iz katoliških vrst ali ga vsaj zaznamovati kot slabega katoličana. Odpora proti okrožnici pa ni rodila okrožnica sama na sebi, ki je zelo socialno širokogrudna in sodobna, temveč tisti, ki so se čutili poklicane, da jo samo oni že avtoritativno razlagajo.

† Moškerc Miha,

eden izmed prvih delavskih organizatorjev in Krekov sodelavec ter »Naše moči« (umrl l. 1924)

Cerkev je božja ustanova, čuvarica večnih Kristusovih resnic in krščanskih нравnih načel. Ne posredno nima z vsakokratnim gospodarskim in političnim sistemom nobene zveze, ali bi jo vsaj ne smela imeti. Verske resnice in načela ostanejo vedno iste do konca sveta, med tem ko se politični in gospodarski sistemi pogosto menjajo, kakor to zahtevajo razmere in zgodovinski razvoj. Zato je v usod-

dostno. Ni namreč mogoče v enem članku pokazati vsega bogastva te okrožnice. A dostavim naj še nekaj. Ta in oni bo podvomil o možnosti korporativnega sistema, katerega naj pripravlja strokovna organizacija. Če so možne pri nas razne produktivne zadruga (žebljarska v Kropi, »Runo« v Trziču itd.), ki so popolnejše oblike kot pa korporacije, se mi zdi, da je možen tudi korporativni sistem, seveda ob pravičnem sodelovanju državne oblasti. In še tole:

Zaključne misli

K lažjemu razumevanju prilik v današnjem že zgoraj omenjenem svetu, naj govore naslednje besede okrožnice, ki povedo marsikaj. »Ko omenjamo preosnovno ustanov, mislimo posebno na državo. Ne, kakor da bi bilo od njenega dela pričakovati te rešitve, temveč ker je po krivdi individualizma, ki smo o njem govorili, prišlo do tega, da je nekdanj bogato in po raznovrstnih družbah organsko razvito socialno življenje propadlo in skoraj zamrlo. Tako so ljudje in država osamljeni, v nemalo škodo države same, ki je izgubila socialno obliko vladavine in prevzela vsa tista bremena, katera so nosile poprej razne, sedaj zatrite organizacije, tako da zasiplje in tlači državo skoraj neskončno nalog in poslov. Ni dopustno jemati posameznikom in izročati občini, kar

ni zmoti, kdor hoče cerkev in krščansko vero navezati na katerikoli časni politični ali gospodarski nauk in ga razlagati za edino katoliškega. Niti patriarhalni, niti fevdalni, niti liberalni, niti monopolistični, niti korporacijski, niti kolektivistični družabni red ni sam na sebi ne katoliški in ne protikatoliški. Vsak od teh družabnih sistemov odgovarja gotovi dobi in gotovim razmeram in ko se te spremene, se mora spremeniti tudi družabni red. Cerkev pa je večna, vzvišena nad vsemi temi spremembami in mora vršiti svoje božje poslanstvo v vsaki dobi in ob vsakih političnih ali gospodarskih razmerah.

Če smo si o tem na jasnem, se nam mora takoj zazdeti čudno, da bi se sedanji poglavar sv. Cerkve na avtoritativen način s posebno okrožnico zavzel za reakcionarni fašistični korporacijski sistem in vse druge socialne ali gospodarske nauke obsodil kot protikatoliške. Kdor prečita okrožnico samo, se more prepričati, da tega papež ni storil, temveč da so pofašistili papežovo okrožnico le njeni razlagalci. Papež se v svoji okrožnici izrečno ne zavzema za noben gospodarski sistem in tudi nobenega ne obsoja. Če pravi, da katoličan ne more biti obenem socialist, s tem ne obsoja socializma samega na sebi, ker sicer ne bi mogel na drugem mestu govoriti o socialni pravičnosti in socialni ljubezni. Pod besedo socialist meni okrožnica le materialistično usmerjene marksiste, ki si potom svojih organizacij ne prizadevajo samo izboljšati gospodarski položaj delovnega ljudstva, temveč gre njihovo bolenje tudi za tem, da se zatre vsako versko življenje in vsaka oblast katoliške cerkve. Med take socialiste se dober katoličan seveda ne more organizirati.

Papeževa okrožnica ne vsebuje nadalje nobenega gospodarskega načrta, se nikjer

zmorejo posamezniki s svojo močjo in svojo delavnostjo; tako je nepravilno, povzroča veliko škodo in moti pravi red, če se to, kar zmorejo manjše in nižje organizacije, izroča večji in višji družbi; zakaj država mora po svoji moči in naravi udom socialnega organizma s svojo dejavnostjo dajati oporo, nikdar pa ne sme le-teh vase povzemati in uničevati. Vrhovna socialna oblast naj torej posle in skrbi manjšega pomena, ki bi jo itak zelo zadržavale, prepušča nižjim organizacijam, tako bo tem svobodnejše, krepkeje in uspešnejše izvrševala vse tiste, ki pristojne le njej. Naj bodo torej, tisti, ki vladajo, prepričani: čimbolj bodo čuvali to načelo o dopolnjujoči nalogi višje oblasti in čim popolnejši bo hierarhični red med raznimi organizacijami, tem uspešnejša bo dejavnost socialne oblasti, tem ugodnejše in srečnejše stanje države same (n. 79., 80., 81.).

Dvakrat si preberi te odstavke okrožnice in potem presodi, ali so današnje »stanovske« države res stanovske? Mislim, da smo še daleč stran, a to nas ne sme motiti. To so pač viaravi prehodni poizkusi, za katere je zagrabil pretirani nacjonalizem, ko iz lastne moči ni mogel postaviti nikakih idej.

Kakršni ljudje bodo vstajali iz naših organizacij, taka bo naša bodočnost. **Katoličani smo v preizkusnem ognju. Izkažimo se!**

nadrobno ne peča z organizacijo načrta bodoče družbe, ne predlaga nobenih konkretnih političnih ali gospodarskih uredb. Da bi se bavila s takimi stvarmi, cerkev sploh poklicana ni. V gospodarskih in političnih rečeh ima cerkev le v toliko besedo, v kolikor so ta vprašanja v zvezi z verskimi resnicami in predvsem z moralo. Samo s tega stališča daje papeška okrožnica državnikom in gospodarstvenikom nasvete, kako morajo postopati pri urejevanju človeške družbe, da bo njihovo delo v skladu z nauki katoliške cerkve.

Prav zaradi tega pa na drugi strani ne smemo od okrožnice zahtevati bogve kako revolucionarnost. Papež ni za to tukaj, da bi

Zumer Srečko,

sedanji predsednik Jugoslov. strokovne zveze

keval in izdelaval nove gospodarske in družabne načrte, njegova naloga je le, da opozarja državnike in sploh vse katoličane, kaj je v obstoječih razmerah z verskega stališča prav in kaj ne. Zato vidimo, da okrožnica »Quadragesimo anno« stavek za stavkom poudarja osnovno misel: Podjetniki in vsi tisti, ki imajo oblast v rokah, naj te svoje oblasti ne izrabljajo v svojo korist in dobiček, temveč naj koristi dele z delovnim ljudstvom in bogastvo oskrbujejo v občno blaginjo. Krščanska ljubezen in pravičnost naj bo podlaga razmerju med delodajalcem in delojemalcem.

Sploh je ta okrožnica obrnjena predvsem na podjetnike in kapitaliste. Zboljšanja razmer je pričakovati samo, če se tisti, ki imajo oblast in premoženje, oprimejo načel krščanske ljubezni in pravičnosti. Tem velja papežev klic! Če je papež proti razrednemu boju in za sporazumevanje, solidarnost (korporacije) med delavci in podjetniki, ni s tem delavcem razrednega boja prepovedal. Saj delavci ne morejo zato, če razredni boj obstoja, če ga jim kapitalisti vsiljujejo z izkoriščanjem in zatiranjem. Na strani delavcev je vendar razredni boj samo obramba, silobran. Obramba sebe in svojih v sili in ob napadu je pa najosnovnejša človeška pravica in dolžnost tudi po cerkvenih postavah. Če torej cerkev nastopa proti razrednemu boju, se bojuje proti kapitalistom, ki razredni boj povzročajo in tako onemogočajo, da bi vladalo med njimi in delavci razmerje krščanske ljubezni in pravičnosti.

Papeževa okrožnica je torej en sam svarilni klic in opomin vsem podjetnikom, kapitalistom in državnikom, da naj prenehajo s svojo nekrščansko prakso napram delovnemu ljudstvu. Tisti, ki so poklicani, da papežovo okrožnico razlagajo in ki imajo oblast, da od

Vsako močno in življenjsko gibanje mora sloneti na mladini. Mladi rod prinese povsod polno mladostnega navdušenja, ognja in vzleta. Ko si je dr. Krek Janč zamišljal »socialni program delavskih stanov«, je že videl, da brez močne mladinske organizacije ne bo uspel. Že l. 1895. je ustanovil »Delavsko mladinsko društvo«. Mladina naj prevzame prav posebne naloge v novem pokretu: šolo voditeljev in agitatorjev — v lastne roke. Iz tega »Delavskega mladinskega društva« se je l. 1897. ustanovila »Slovenska krščanska socialna zveza«. Slovenski narod naj bi tvoril eno celoto vseh stanov, naj bi bili vsi ena udarna četa v ustvarjanju krščanskega socializma. Ta lepa zamisel se ni mogla uresničiti, ker je bilo delavstvo že stanovsko zavedno in je le preveč čutilo posledice nastopajočega in gospodujočega kapitalizma, dočim pri drugih stanovih tega ni bilo. Vodstvo se je vedno bolj naslanjalo na kmetijski element, ki je bil številčno močnejši, čeprav strokovno in stanovsko popolnoma nezavedno. SKSZ je vedno bolj izgubljala delavski in mladinsko borbeni značaj. Zakaj?

SKSZ je hotela združiti vso slovensko katoliško mladino v eno falango, a ni zadosti vpoštevala življenjskih gospodarskih osnov, ki ne hote morajo potegniti v svoj vrtnice vsakega posameznika. Mladinsko prosvetna in vzgojna metoda se ni prilagodila ne delavstvu in ne kmetu in ne obrtniku. Visela je sredi med vsemi in nad vsemi in je zato postala premalo življenjska. Razčleniti bi se bila morala na stanovne, ki so tvorili znaten del članstva, dajati bi morala bistveno strokovno, stanovsko izobrazbo. Splošna izobrazba naj bi bila le dopolnilo stanovske. V resnici je bila neka splošna izobrazba vse, stanovske pa skoraj ni bilo.

Svetovna vojna na tem ni bistveno izpremenila. Po vojni namreč je ostala v slovenskem katoliškem mladinskem gibanju ista splošna smer. Če je bila v čem izrazita, je bila v poudarjanju katoliških načel in v pripravljanju mladine za agilne politične pristaše. Nočem reči, da to ni bilo potrebno, pač, a premalo je bilo. Kakor bi morala biti politična stranka federativno stanovsko urejena za politično polje, tako bi morale biti prosvetne organizacije za kulturno in vzgojno polje urejene avtonomno in stanovsko.

Delavstvo je živo čutilo ta nedostatek v katoliških mladinsko prosvetnih organizacijah. Zato je že leta 1921 ustanovilo v Ljubljani svojo mladinsko organizacijo »Krekovo mladino«. Agilnost ljubljanskih članov in velika potreba po lastni delavski kulturni organizaciji je poklicala v življenje še v drugih delavskih centrih enaka društva. Že 29. oktobra 1922. so se ta društva združila v lastno zvezo: Centralo Krekove mladine (pozneje Centralo Krekovih družin). Po-

katoličanov zahtevajo, da se po njej ravna, bi se torej morali v smislu te okrožnice obrniti predvsem na vse katoliške podjetnike in kapitaliste, jim okrožnico natančno razložiti in nato od njih zahtevati, da se pri oskrbovanju svojega premoženja in pri vodstvu svojih podjetij ravna po papeževi okrožnici. Kdorkoli od katoliških kapitalistov in podjetnikov tega ne bi storil, tega bi bilo treba razglasiti za slabega katoličana.

Namesto tega so pa naši razlagavci papeževe okrožnice padli po krščanskih delavcih, njihovih strokovnih in drugih organizacijah ter jim prav po nekatoliško spodjedajo tla, kjer le morejo, zato, ker te organizacije nastopajo proti vsemu, kar je papeževa okrožnica označila kot zlo in greh, in zato, ker menimo, da je s socialno pravičnostjo in socialno ljubeznijo treba začeti pri kapitalistih in podjetnikih, ne pa pri delavcih, ki ničesar nimajo.

Pričakujemo od katoliške akcije, da nam priskoči na pomoč v našem boju, pred vsem zoper tiste katoliške podjetnike, ki tako brezobzirno kršijo načela papeževe okrožnice »Quadragesimo anno«.

memben je ta datum za razvoj v vedno večjo samostojnost krščansko-socialističnega pokreta.

Kaj je hotela Krekova mladina?
»Lastna kulturna in vzgojna organizacija naj izobrazuje in vzgaja sebi in celotnemu pokretu nove samostojne delavce in voditelje na kulturnem, strokovnem in gospodarskem polju« (Delavski Koledar l. 1932.). »Ni namen Krekove mladine, da izvežba dobre igralce ali pevce, tumbaše ali sportnike, namen Krekove mladine je, vzgojiti dobrih, požrtvovalnih, nesebičnih delavcev v delavskih strokovnih in kulturnih organizacijah.« (Ogenj.) »Zato odklanjamo indiferentnost v veri, — neizrazitost v gospodarskem živ-

Proletarska koračnica

*Sirene zapele so sveti odmor
in zarje vzžarele so v svitanju gor,
zaslave smo naše mladostno razvili
in roke razpeli smo k Bogu navzgor —
bratje proletje z vseh delov sveta,
pojdimo v jutra v imenu Boga!*

*Noči so pretesne, razdrobimo jih,
udarci so naši kot svet božji dih,
doline ravnamo in gore gradimo,
pa vendar polet je naš silen in lih —
bratje proletje z dveh delov sveta,
pojdimo v dneve v imenu Boga!*

*Oprsa so naša stebrovje gora
in nosimo silni ogrodje zemlja,
vsi silni ga nosimo s sključenim hrbtom
in pijemo, pijemo morje gorja.
Dajte pravico, vladarji sveta,
dajte pravico v imenu Boga!* W.

ljenju, — neopredeljenost v strogo socialnem oziru, — mrtvilo, še bolj pa mešetarjenje z narodnimi svetinjami, vsako klečeplazenje, — vsako neizrazito, jeguljasto in sploh vsako vzgojo izven določb Cerkev in želje staršev.« (Ogenj 1930, str. 107.) »Kakor stojimo v neizprosni boju proti kapitalizmu, tako proti komunizmu, kakor odklanjamo zgolj materialističen socializem, tako odklanjamo tudi liberalno katoličanstvo.« (Ogenj l. 1931, str. 123.)

Že samo ti citati povedo dovolj jasno hotenje Krekove mladine. Duhovna prenova v duhu Cerkev in nujna gospodarska prenova v pravcu skupnostnega principa, to sta dve temeljni točki njenega dela. Če so pa mladi popraskali tudi tam, kjer jih ni posebno srbelo, če so z bičem zadeli tudi manj ali celo nepotrebne, je pač razumljivo spriče mladostnega ognja in silnega boja. Sovražnikov je imela ta mladina silno veliko in celo tam, kjer jih je smela najmanj pričakovati. Pravilno jo je pa razumel največji Slovence pretekle in sedanje dobe, slovenski knez, vladika dr. A. B. Jeglič, poseben prijatelj kršč. soc. delavstva. In to pove ne le mnogo, ampak skoraj vse.

Notranje organizacijsko je bila Krekova mladina zavrgla čitalniško-skupinski sistem in vpeljala lastni, borčevski, celični sistem. To je menda prva organizacija v Sloveniji, ki se je oprijela tega sistema, ki vsakega poedince sili v aktivnost. Borci — najmlajša organizacija — je prinesla v organizacijo novega ognja in močno disciplino. Organizacija je postala strumna in udarna.

L. 1933 je oblast Krekovo mladino razpuščila. Dobro desetletje je živela, silne boje je bila, po kletih in podstrešjih se je zbirala (katoliški domovi so ji bili ponekod zaprti) in vendar je zaorala močne brazde idejnega preokreta, borbenosti in vsestranske aktivnosti.

Če ni organizacije, pa še niso izginile naloge. Mladinsko vprašanje je silno pereče ne le v strokovnem, ampak tudi v verskem, narodnem in celotnem gospodarskem oziru. Razorane njive čakajo sejavec.

Vprašanje bodočnost-vprašanje mladine

Ob svojem jubileju gleda vsaka organizacija nazaj in pregleda svoje delo ter si odgovori na vprašanje, če je izpolnila dano ji nalogo. Pogledati pa mora ob taki priliki tudi naprej in postaviti v bodočnost glavne mejnike, da ne bo stopala v praznino. Če pa hočemo odgovoriti na vprašanje, kako bo mogla strokovna organizacija v bodočnosti vršiti svoje poslanstvo, moramo pogledati, v kakšnem odnosu stoji danes mladina do strokovne organizacije.

Povejmo si odkrito, da nam današnja delavska mladina ne daje posebnih upov. Organizacija, zlasti strokovna, je ne zanima. Seveda se dobe izjeme, a te so le redke. Čudno je to, saj je mladina navadno vsa vneta za ideale in vedno pripravljena tudi na žrtve, a današnja mladina, zlasti delavska, je kakor brez načrtov in brez zanosa. Vsi, ki imajo opraviti z mladino, z grozo to opažajo. Zdi se, da žanje materializem, ki se je desetletja zajedal v našo družbo, svoje sadove. Vse hlata samo za trenutnim užikom. Bodočnost, lasten dom in družina, stanovska zavest, delavska skupnost itd., na vse to se resno ne misli. Vse to sprejema mladina nepripravljena. Da pri tem moralno pada, je razumljivo. Vsi ti padci ji pa zagrene veselje do idealov in pravo veselje do organizacije. Kdor se zadovolji s trenutnimi užutki, za večje in težje žrtve ne bo imel veselja. Taka mladina pa ostane suženj kapitalizma.

Zalostna je ta bilanca, a upanja nam nikakor ne sme vzeti. Kjer je materializem opravil svoje delo — mladina ga je že sita — tam je treba na novo vsaditi ideale; tam, kjer je samo razvalina, in to opazujemo v duhovnem življenju naše mladine, je vedno mogoče postaviti kaj novega. Mladina še skriva v sebi duševno in telesno zdravje; treba bo samo potrskati na pravo struno in mladina bo zrastle v svojem ponosu, bo vzljubila ideale, iz katerih bo črpala moč za žrtve.

Priznajmo si odkrito, da v splošni duševni zmedenosti današnjih dni naša mladina ni dobivala zdrave duševne hrane. Mlad človek išče v svoji mladostni razrvanosti močnih opor, da bi se znašel in zaplaval v življenje. A mesto močnih opor se je morala oklepati plavajočih bilk, ki so jih nudile mladini razne teorije današnjih zmešanih ideologov. Ne obojajmo mladine, ko bi morali obsoditi današnji čas in samega sebe.

Pogled v bodočnost ob jubileju nalaga naši organizaciji dolžnost, da obnovi in osveži svoje delo med mladino in da postavi to delo na trdne temelje Kristusove Cerkev, zakaj le moralno neoporečna mladina, ki živi iz vere, se bo znašla v organizaciji in v nji delala. Taka mladina bo s pristrčno bratsko ljubeznijo dobila dohod do sre svojih tovarišev, ker bo dobro poznala nje same, njihovo mišljenje in hotenje. Prvi in neposredni apostoli delavcev morajo biti delavci, pravi »Quadragesimo anno« (n 142). Mladino morejo pritegniti k organizaciji samo mladi delavci, ki so prežeti duha požrtvovalnosti, a to bodo le, če bodo polni duha Kristusovega.

Če bomo storili do mladine svojo dolžnost, lahko verujemo v uspehe. Naša mladina nas ne bo varala; zopet bo poklicala k življenju svoj mladostni zanos in iz njene srede bodo zrastle močni in neupogljivi značaji, kakršnih želi našemu pokretu Pij XI z besedami:

... Takih krepkih Kristusovih vojščakov je sedaj silno treba, ki se bodo z vsemi močmi trudili, da rešijo človeško družino strašne propasti, ki vanjo drvi... (Quadr. anno. 145).

Naša družba drvi v propast; spolnimo svojo dolžnost do mladine!

NOSITELJ IDEALIZMA

Jugoslovanska strokovna zveza se ni borila le zoper materialistično mišljenje in materialistično prakso nositeljev kapitalizma, ampak tudi zoper materialistično mišljenje delavstva. V tem pogledu je Jugoslovanska strokovna zveza in celotni krščanski socialistični pokret bil in je eden najkrepkejših glasnikov in nositeljev idealizma med slovenskim ljudstvom. Del. kol. 1931

KRŠČ. STROKOVNA INTERNACIONALA

Ob slavnosti 40 letnice kršč. soc. del. gibanja je prav, da se spomnimo tudi tiste ustanove, ki nas je po vojni povezala v širše, mednarodno občestvo delovnega ljudstva, to je naše **krščanske strokovne internacionale**. Po njej je bilo v povojni dobi tudi naše kršč. soc. delavstvo zastopano po vseh mednarodnih forumih zlasti pa v Mednarodnem uradu dela.

Krščanska strokovna internacionala je mlada, saj je bila dejansko ustanovljena komaj l. 1922. Zato v njej vsa ta leta polje živahnega delo in razvoj njenega udejstvovanja je šel in še gre vzporedno s tokom časa. To ni na neke enkrat za vselej pribite dogmatične stavke postavljena ustanova, ampak **tvorba življenja, ki z njim tudi živi**. Njen edini nespremenljivi temelj je **krščanski svetovni nazor**, iz katerega se usmerja njena borba za pravice vsega delovnega ljudstva, zlasti pa seveda v njej neposredno organiziranega industrijskega in drugega proletarijata. Le na teh osnovah je bilo mogoče započeti plodonosno sodelovanje vseh versko-konfesionalno različno usmerjenih organizacij in posameznikov.

To internacionalo so postavili v življenje mladi iz front vrnivši se radikalni krščanski strokovničarji, ki jih je odbila groba gonja socialističnih internacional proti vsemu, kar je v zvezi s krščanstvom. Ti strokovničarji so sami spoznali, da se je krščanstvo skoroda brez izjeme povsod udinjalo vladajočim razredom. Vendarle pa tega ni kriva vera, marveč posamezni člani krščanskih cerkva, to se pravi — ljudje. Človeštvo se skozi vso svojo zgodovino giblje med dvema poloma, med dvema skrajnostima: med popolno pouduhovljenostjo in popolnim zmaterializiranjem življenja. Ne v enem, ne v drugem ni danes prave sreče in zadovoljnosti za narode. Danes je življenje skozi in skozi zmaterializirano, zato je **potrebna borba za odmik od pola — materializma v — zlato sredino**. To je ena vodivnih smernic naše internacionale. In samo ta njena usmerjenost tudi v polni meri opravičuje njen obstoj. Kajti kar tiče **gospodarske in socialne borbe proletarijata stvarno med nami in tovariši**, ki so v drugih proletarskih organizacijah skoroda ni razlike. Saj je tudi pri nas Slovincih dr. Jan. Ev. Krek spčetka hotel enotne delavske strokovne organizacije, sledeč pač pravilnemu spoznanju potreb in razpoloženja delavstva, katero je on dobro poznal in je tudi vedel, da je zdravo in pravilno. **Krek je hotel enotno strokovno delavsko fronto!** Zato je naša internacionala bila dosledno zmerom za **sodelovanje z vsemi poštenimi in praviimi delavskimi organizacijami** v vsakdanji borbi za proletarijat, samo ne z rumenimi organizacijami. To so tiste organizacije, ki jih je ustanovilo za delavce nacionalno-šovinistično meščanstvo in podjetniki. Internacionala je tudi stalno in odločno odklanjala sodelovanje z nasilno-prisilnimi fašističnimi organizacijami. Vedno in proti vsakomur pa se je borila za svoj krščanski svetovni nazor.

Krščanska strokovna internacionala tudi vztrajno zastopa stališče, naj bodo **krščanske strokovne organizacije nezavisne od političnih strank**, zlasti pa, da v svoji hiši **gospodarijo samo delavci in nihče drugi!** Kajti to so organizacije, katerim je poverjena borba za delavske koristi, ne pa za koristi kakih političnih strank. Te organizacije tudi **vzdržuje edinole**

delavstvo s svojimi skromnimi prispevki, katere mora zaslužiti res v potu svojega obraza. Seveda morajo biti ti prispevki tolikšni, da more organizacija iz njih neodvisno živeti in vedno neodvisno nastopati. Tudi zato je treba **že po naravnem čutu pravičnosti odločno odklanjati poseganje kogarkoli v zadeve delavskih strokovnih organizacij in njihovih borb!**

Ta svoja načela je krščanska strokovna internacionala vedno odločno zastopala. Po teh smernicah je šla vsa povojna leta tudi

STROKOVNA ORGANIZACIJA KRŠČANSKIH RADNIKA MEDJU HRVATIMA

Več je bilo prijete rata pokušaja, da se i u Hrvatskoj organiziraju radnici krščansko-socialne prosvjetne i strokovne organizacije po uzoru krščansko-socialnih pokreta u Njemačkoj, Austriji i drugim katoličkim zemljama, no rezultati su toga rada bili dosta skromni. Pravi pokret za organizaciju krščanskoga radništva na strokovnoj osnovi počima tek iza rata, kada se već dovoljno razvio mladi katolički pokret na vjerskom i prosvjetnom području i kada je bio odgojen čitav kader voda za socijalni rad. Pok. dr. Pero Rogulja, ideolog kat. pokreta i osnivač svih važnijih katoličkih organizacija, koji je temeljito proučio modernu strokovnu organizaciju krščanskih radnika u Njemačkoj, Belgiji i u bratskoj Sloveniji, pokrenuo je, na poticaj dr. Kreka, osnutak strokovne organizacije krščanskih radnika u Hrvatskoj u vezi s organizacijom krščanskih radnika u Sloveniji »Jugoslavenskom strokovnom zvezom«, s istim programom i gotovo istim pravilima, i s istim imenom: »**Jugoslavenski Strokovni Savez**«. Taj je Savez bio osnovan 9. marta 1919. Oba Saveza su bila jedan od drugoga nezavisna, ali je njihova međusobna saradnja bila vrlo živa. »Jugoslavenska Strokovna Zveza« je pomagala bratski organizaciju u Hrvatskoj svojim savjetima i uputama za vođenje praktične organizacije, te što više slala i svoje funkcionare za organizatorni rad na područje »Jugoslavenskog Strokovnog Saveza« u hrvatskim krajevima.

Pokret se krščanskih radnika u hrvatskim krajevima počeo razvijati vrlo naglo i s najljepšim uspjesima najprije u Hrvatskoj i Slavoniji, a zatim u Bosni i Hercegovini te u Dalmaciji.

U toku 1919 i 1920 godine su osnovane skupine Jugoslavenskog Strokovnog Saveza u Hrvatskoj: u Zagrebu, Karlovcu, Samoboru, Bjelovaru, Križevcima, Bregani, Senju, Ivanić-gradu, Ogulinu, Dugoj resi, Cirkvenici, Sušaku, Taborskom, Straži, Humu na Sutli, Klenovniku, Varaždinu, Čakovcu, Đurđenovcu, Osijeku, Vukovaru, Hoku, Brodu, Đakovu, Pitomači i Ljubušici. U Bosni su organizovane 1920 god. skupine u Sarajevu, Zenici, Ljubuškom, Varešu, Kaknju, Brezi, Travniku i Zavidoviću. U Dalmaciji su osnovane 1920. god. organizacije J. S. S. u Splitu, Imotskom, Sinju, Šibeniku, Pagu i Metkoviću.

Unutar Jugoslavenskog Strokovnog Saveza bili su osnovani posebni Savezi za neke struke, koje su bile osobito brojne i tako »**Savez rudarskih radnika**«, »**Savez željezničara**«, »**Savez radnika tjestenine**«, »**Savez služavki**«.

J. S. S. je radio na temeljitoj sindikalnoj odgoji svojih članova s vrlo lijepim uspjehom. Savez je 1920, 1921 i 1922 vodio čitav niz radničkih pokreta, tako u Dugoj resi (tekstilni radnici), za solarske radnike na Pagu, za rudarske radnike u Hrv. Zagorju, a kasnije u svim rudokopima u Hrvatskoj i Slavoniji, za duhanske radnike u Zagrebu i Senju, za drvodjelske radnike u Zavidoviću (Bosna), zatim za rudarske i željezarske radnike u Bosni i t. d., pa onda velik broj pokreta lokalnog karaktera.

Veći dio tih pokreta je svršio uspješno, s povećanjem plaća i poboljšanjem radnih uslova,

Jugoslavenska strokovna zveza, čeprav je imela radi tege neštete teške borbe na vse strani in so njej sami in posameznim njenim funkcionarjem bili podtikani vsi mogoči nameni. Če bo hotela tudi v bodoče Jugoslavenska strokovna zveza voditi pravo brezkompromisno proletarsko borbo, se ne bo smela oddaljiti od teh svojih dosedanjih smernic niti za las!

Ob 40 letnem jubileju kršč. soc. del. gibanja in ob 25 letnici s pomočjo velikega svojega prijatelja dr. Jan. Ev. Kreka ustanovljene matice Jugoslavenske strokovne zveze **prizeji slovensko krščansko socialistično delavstvo znova zvestobo tem načelom!**

te su bili sklopljeni kolektivni ugovori. Neki su štrajki bili vrlo mučni i skopčani s velikim žrtvama. Trajali su po više mjeseci, ali su naši svijesni radnici izdržali. Tako je štrajk solara u Pagu (400 radnika) trajao oko 6 mjeseci.

Glasilo J. S. S. je bilo u Zagrebu najprije »**Radnička borba**«, a kasnije »**Radnička svijest**« (sa 3000 pretplatnika), a u Sarajevu »**Radničko pravo**«.

Organizaciju J. S. S. je vodio kao glavni tajnik neumorni svećenik dr. Augustin Juretić, koji je isto kao i Rogulja studirao radničke prilike i radničku organizaciju u Belgiji i Njemačkoj. U zanj su isticali u radi kao funkcionari Saveza drugari Rudolf Petek, Ivan Kutin, Juraj Dušak i dr.

Prvi opći kongres J. S. S. bio je održan 31. X. 1921 u Zagrebu, a prvi pokrajinski kongres za Bosnu i Hercegovinu 16. VII. 1922.

Izgledi za dalji bujni razvoj krščanskog radničkog pokreta su bili povoljni sve do 1923. god. Tada su političke prilike dovele do nagle promjene. Silni zamah Radićevog političkog pokreta imao je svoj odraz i u radničkim redovima. I radničke mase, koliko god su priznavale zasluge naše organizacije za obranu radničkih prava, ipak su podlegle nacionalističkom fluidu vjerujući, da će sva pitanja, pa i radničko pitanje, biti riješeno pobjedom Radićeve stranke. Uslijed toga su počele mnoge naše organizacije slabiti i raspadati se. Stanje se pogoršalo još i time, što je iz Zagreba bio maknut dr. Juretić, duša svega radničkog pokreta; Rogulja je umro već prije, a drugi katolički inteligenti su se dali na različito područje djelatnosti, koja nijesu mogli napustiti. U takovim prilikama, bez pravoga vodstva, održavala se organizacija sve do 1928. godine. Tada se opet prikupio veći broj katoličkih intelektualaca i organizatora, koji su se dali na obnovu krščanskog radničkog pokreta. Organizacija je promijenila ime u »**Radnički Strokovni Savez**«. Reorganizirane su ili novoosnovane skupine u Hrvatskoj: u Zagrebu, Sušaku, Čakovcu, Bjelovaru, Novigradu, Đurđevcu, Hercegovcu, Pitomači, Kloštru Podravskom, Daruvaru, Brodu, Vukovaru, Sisku, Subotici (Vojvodina) i t. d., zatim u Dalmaciji i u Splitu, Šibeniku, Dubrovniku, Braču i t. d. Broj članstva je u neprestanom porastu, a neprestano se osnivaju i nove organizacije. Ove je godine Savez počeo izdavati i svoje glasilo »**Socijalnu pravdu**«. »**Radnički Strokovni Savez**« je vrlo aktivno djelovao u svim radničkim institucijama, kao u Radničkim komorama, u »**Merkuru**« i drugim organima radničkog osiguranja, te kod Javnih berza rada. Kod prošlih izbora za Radničke komore je R. S. S. imao izgleda za veliki uspjeh, ali su marksisti ishodili, da je u Zagrebu lista R. S. S. bila poništena, a u Splitu, da je bila izvrgnuta silnim šikanama (ali uspkos toga dobila četvrtinu mandata). Međutim sve te poteškoće i prilike ne će nas slomiti niti odvratiti od našega rada: za strokovnu organizaciju krščanskog radništva, zajedno s bratskom organizacijom J. S. S., u borbi za radnička prava do — pobjede!

KRŠČ. SOCIALNE STROKOVNE ORGANIZACIJE V ČEŠKOSLOVAŠKI

Začetek združevanja krščanskega delavstva na ozemlju naše republike sega v dobo, ko je papež Leon XIII. izdal svojo znamenito okrožnico »*Recurram novarum*«. Prvo zborovanje katoliškega delavstva se je vršilo 8. in 9. septembra 1894 v Lito-myšlu na Češkem z udeležbo 63 delegatov iz Češke, 45 iz Moravske, 1 iz Šlezije in 2 iz Dolnje Avstrijske. Na tem zborovanju je katoliško delavstvo objavilo svoj program in jasno povedalo svoje nazore.

Prvi politični shod krščansko soc. stranke, ki se je vršil leta 1899. na Velehradu, je proglasil strokovno organiziranje delavstva kot najvažnejši pripomoček za gnoten in duhovni podvig delavstva. Drugi Velehradski shod l. 1900. se je znova izjavil, da naj se vsled velike potrebe ustanovljajo povsod strokovne skupine krščanskega delavstva. To se je tudi izvršilo. Poleg Strokovne zveze kršč. tekstilnega delavstva na Moravskem in »Osrednje zveze tkalsko-suknarskega delavstva« so se pripravljale v istem letu organizacije, rudarsko-plavžarskega delavstva, tobačnega in oblačilnega. Vse te strokovne organizacije bi imele biti združene v neki osrednji zvezi.

Vsled splošne nezrelosti našega delavstva in nastalega poloma rudarsko-plavžarskih in tekstilnih industrij, je bilo jasno, da naša organizacija po tej poti ne more naprej. Po teh neuspešnih poskusih združiti delavstvo po strokah in te končno v osrednjo zvezo je bila izvršena reorganizacija, ko je bila ustanovljena vsestrokovna zveza, kjer se delavstvo deli po posameznih strokah.

Vsestrokovna zveza (Všeodborové Sdružení křesťanské sociální) je bila ustanovljena na Velehradu 21. julija 1902, ko se je vršil tudi III. politični shod kršč. soc. stranke. Zveza je pričela delovati 1. novembra, ko je članstvo plačalo prve prispevke. Dne 1. maja 1903 so dobili prvi člani pravico do podpore in takrat se je delavnost in vpliv organizacije vidno razvijal. V juniju 1903 se je združila z Vsestrokovno zvezo »Zveza tekstilnega delavstva«, ravno tako je prešlo v Zvezo članstvo »Osrednje zveze tkalsko-suknarskega delavstva«. Prvi redni občni zbor se je vršil dne 4. aprila 1904 in se je do danes vršilo 19 občnih zborov.

Koncem leta 1903 je bilo članstva 1047, leta 1904 1211, leta 1905 1978, leta 1906 5491, a po 5 letnem obstoju ob koncu leta 1907 12.823. Pred vojno je bilo stanje članstva okoli 20.000.

Krščanska strokovna organizacija je razvijala svojo delavnost na Moravsko in Šlezijo, razširila pa je svoje delovanje na Dolenjo in Gorenjo Avstrijo, a glavno na Dunaj, ki je bil poln slovenskega, največ češkoslovaškega ljudstva. V letu 1906 je bila na Dunaju ustanovljena kršč. soc. strokovna delavska organizacija. Med ondodnimi Čeni je deloval tovariš Čeněk Landa, sedanjí generalni tajnik čl. kršč. soc. stranke in glavni vodja mladinske organizacije »Československo Junactvo« (ČSJ). Ta organizacija je imela 18 skupin.

Med svetovno vojno je bila moč organizacije zdecimirana, zavladala je popolna brezpravnost. Nekateri so predlagali, naj se zapre osrednja pisarna in preneha z delovanjem. Da organizacija tega ni storila, je zasluža takratnega osrednjega tajnika tovariša Antonina Čuřika, sedanjega poslanca, ki je prepričal vodilne tovariše, da naj pisarna še deluje in pomaga rodbinam vojakov in delavstvu, ki je trpelo pod trdo pestjo avstrijske soldateske, v podjetjih pod vojaško upravo.

Po vojni je od tako razširjajoče organizacije ostalo le malo. Bilo je potrebno nadčloveške vztrajnosti, da je bila organizacija postavljena na stopnjo, da je nekaj veljala.

Prvi povojni shod kršč. soc. stranke se je vršil že v letu 1918 o Vseh svetih in prinesel mnoge zgodovinske spremembe. V izvršilni odbor so prišli mladi delavci. Sprejeta je bila tudi znamenita resolucija, na katero se še danes opira kršč. soc. stranka, katera je bila na predlog tajnika Čuřika sprejeta in ugotavlja ter poudarja samostojnost in neodvisnost strokovne organizacije od politične stranke zlasti v strokovnem, gospodarskem in socialnem pogledu.

Ta shod je bil poslednji shod samostojne kršč. soc. stranke, katera se je kmalu potem združila s konservativno katoliško narodno stranko — in sta obe skupaj tvorili Čsl. ljudsko stranko. Kršč. soc.

stranka je privedla v to stranko delavstvo in nameščenstvo. Nazori in zahteve delavstva in nameščenstva pa so se zelo križali z nazori in delovanjem stranke. Ta trditev je bila vidna že l. 1926, ko so imeli kršč. soc. strokovničarji stalne konflikte s predstavniki ljudske stranke. To se je vedno bolj vidno ponavljalo. Ker ni bilo pričakovati nikakega zboljšanja odnosov, je strokovna centrala proglasila dne 3. oktobra 1929 svojo popolno neodvisnost napram politični stranki.

Po osamosvojitvi Čsl. kršč. soc. strokovne zveze (Československé odborové sdružení Křesťanskosociální), kateri naziv je sprejel občni zbor (valný sjezd) 1926 so nastale težke razmere. Toda vsi napadi so bili premagani in odbiti. Organizacija je nepričakovano napredovala. Sredi tega dela in napredka se je približala 30 letnica organizacije. To so bili dnevi slave in zmaže. V Brno je prišlo nad 5000 udeležencev iz vseh delov republike. Prišli so Slovaki, Čehi in predstavniki organizacij iz inozemstva.

Prišel je nepozabni dan 14. avgusta 1932. V stolni cerkvi sv. Petra in Pavla je bil posvečen prapor Čsl. kršč. soc. strokovne zveze. Mogočni spreved je korakal po Brnu.

Povsod živo navdušenje, pozdravljanje in praznično razpoloženje. Navdušenje se je dvigalo od veselja na te zavedne vrste kršč. soc. ljudstva.

Ob tej priliki so se vršila razna zborovanja, seje itd. Naslednji dan je bil na Velehradu položen venec na grob nepozabnega olomuškega škofa dr. Stojana. Na naše pozdrave z zborovanja so se zahvalili kardinal Pacelli, nadškof dr. Kordač i. dr.

Nasprotniki so o naši jubilejni slavnosti poročali objektivno. Lidovci nam niso mogli odpustiti tega »izzivanja«. Krščansko socialistične vrste so odgovorile z zvišanjem strokovno organiziranega delavstva. Krščansko socialistični prapor danes visoko plapolja nad glavami desetisočev.

Stanje članstva po statistiki za leta 1932 izkazuje 20 strokovnih zvez s 645 skupinami, ki imajo skupno 43.063 članov.

Pripomba prevajalca: Gori opisana čl. strokovna zveza ima svoj sedež v Brnu in svoje edince po Moravskem, Šleziji in Češkem. Na severnem Češkem obstoja s sedežem v Zvitavu nemška krščanska strokovna organizacija. Slovaki imajo svojo slovaško kršč. soc. delavsko strokovno organizacijo s sedežem v Bratislavi, ki izdaja svoj strokovni list »Slovenský Robotník« in goji prijateljske stike s strokovno zvezo v Brnu. V največji tekstilni tovarni Slovaške t. j. v Mautnerjevi tekstilni tovarni v Rybárpoli pri Roženberku ima ta organizacija že več let absolutno večino obratnih zapnikov.

Naši tovariši v Brnu izdajajo politični list, kateri izhaja dvakrat tedensko: »Budoucnost«, dalje strokovne liste: »Dělník«, »Železními Zpravodaj«, »Robotník« (za poljake v Tešinskem okraju), »Samospravný Rádce«, »Neodvislá Domovina«, »Otěčina«, »Záduha«, »Ochrana Dlužníků«, »Lidumil«, »Zaměstnanec«. Mladinski list »Oheň«, dva lokalna politična lista »Brněnský Prapor« in »Moravskoslezská Stráž«, za žene in dekleta »Něha«, ter revija za socialnopolitična in kulturna vprašanja »Akce«.

*Sami si kujemo z našo bodočih dni!
Kolikor borcev, kolikor klenih ljudi,
toliko solnnejših, lepših, srečnejših dni...
Tedaj draga sestra in brat:
vedi, da smo kot ogromno kolo,
ki ga vrtimo z lastno krovjo in močjo.
Ali mnogo jih je, ki jim tega ni mar;
zato pa prešibek njihov je udar.
Pristopi! Išči nam borcev, da mu pospešimo tek,
zdrobimo krivico, nasilje, da ustvarimo novi vek
pravice, miru in ljubezni.*

★

Kar socializem v najglobljem dnu svojega bistva skriva, so sicer spačene, a vendarle resničnost vsebujejo poteze ljudi, ki ne vedo še, ki pa bodo izvedeli, da se njih upanje izpolni le po evangeliju.
Ogenj 1928

Ob našem jubileju

Ob jubileju 40-letnice JSZ se čutimo dolžne podati kratek pregled delovanja naše Strokovne skupine rudarjev.

Rudnik Trbovlje kot največji v državi obstoja že 120 let. Prvotno so bili gospodarji rudnika privatniki, pozneje ga je od teh prevzela bivša Avstro-ogrška in je bil do leta 1873 v posesti države. Tega leta pa ga je kupila sedanja TPD, za katero sta pogodbo podpisala gg. Hopfen in Scharschmidt, nemška podanika. Naš rudnik kot največji je imel primeroma tudi vedno največ delavstva, kateremu se nikoli ni dobro godilo. Posestniki rudnikov niso nikdar razumeli, da je rudarjevo delo vedno življensko nevarno in najbolj naporno. Tega tudi velika večina javnosti ne razume, to razume le rudar sam. To nam potrjujejo prav zadnjem času žrtve rudarskega poklica v Kakuju.

Dolga leta so se rudarji pri nas borili le posamezno. Leta 1886 pa so si ustanovili v okrilju Rudarske unije strokovno organizacijo. V Nemčiji in tudi v Avstriji so bili rudarji že preje organizirani. Oblast bivše avstro-ogrške je zlasti slovenske rudarje in njih organizacije hudo zatirala. Vsled neznosnih razmer je izbruhnil v Trbovljah prvi dobro organizirani štrajk leta 1889. Delo je počivalo le nekaj dni. Podjetje se je moralo udati skupnemu nastopu delavcev, organiziranih v Uniji rudarjev. Stavkali so tudi pazniki, ki niso pozneje nikoli več. Druga stavka je bila leta 1892.

Ta stavka pa je za rudarje postala neuspešna. Okrog 300 rudarjev in njihovih družin je vojaštvo odgnalo v celjske zapore. Krščansko misleče delavstvo si je leta 1896 ustanovilo »Slovensko katoliško delavsko društvo«, katerega sedež je bil v Trbovljah. Ustanovitelji so bili pokojni dr. Krek, Moškerc, takratni domači župnik Erjave in tov. Gostinčar. Društveni odborniki pa so bili pokojni Zupan Ivan starejši, njegov sin Ivan, sedaj blagajnik TPD v Rajhenburgu. Društvo je uvidelo potrebo skrajšanja delovnega časa. Rudarji so v rovih delali po 10 ur, na dnevu pa 12 in še več ur. Vedno večjemu pritisku podjetja na delavstvo je moglo biti kos le posebno stanovsko in gospodarsko strokovno društvo. Zato so leta 1908 ustanovili »Strokovno društvo rudarjev« kot neko centralo za rudarje s sedežem v Trbovljah. Iniciativo so dali tov. Gostinčar, Terseglav in čast. g. Komljanec, poprijeli pa so še Zupan Ivan, Kurent in drugi.

Leta 1911 se je društvo priključilo Jugoslovanski strokovni zvezi. Oblast je društvo leta 1914 razpustila radi naslova »jugoslovanska«. Leta 1918 je Pokrajinska vlada dovolila društvu nadaljnji obstoj.

Krščansko misleče delavstvo je leta 1922 ustanovilo »Strokovno zvezo rudarjev« s sedežem v Trbovljah. Ustanovitelji so bili še živeča g. Keše Stanko, čast. g. Zmave in pokojni Kukman, kateri je prevzel tajništvo in ga v svojih zdravih dneh vzorno vodil. Zveza je bila avtonomna, njena višja inštanca pa je bila JSZ. V okrilje te zveze so spadale skupine rudarjev: Trbovlje, Črna, Rajhenburg, Kočevje, Zagorje, Zabukovca, Hrastnik, Velenje, Prevalje, Mežica in dve stroke: cementna tovarna Laško in Pitomec na Hrvaškem. Vsega članstva je štela zveza leta 1923 že 2114, v istem letu decembra meseca pa najvišje 2401 člana.

Zveza je leta 1923 po uvidevnosti skupne borbe sodelovala pri oni največji stavki, ki jo pozna delavstvo TPD, ki je trajala dva meseca. Ko bi bili takrat mladi vodji in zastopniki neodvisne rudarske zveze upoštevali nasvet zastopnika zveze, pok. Edvarda Kukmana, bi stavka ne končala tako porazno kot je in katere posledice nosi rudarsko delavstvo še danes.

Na čelu te zveze so stali sami poklicni delavci, v letih 1922-23 je zveza izvršila za rudarje in upokojence 809 intervencij. Od teh je bilo le 30 brezuspešnih, vse druge so bile rešene ugodno in zadovoljivo. 203 posredovanja so bila na Pokrajinskem skladu za rudarje v Ljubljani in se je izposlovalo v skupnem za upokojence na dokladah 7315 Din in 35 par.

Nikoli se ni vprašalo prosilca, kje in kdo

IZ NAŠIH STARIH POSTOJANK

Kovinarji - Jesenice

Kdo ne pozna Jesenic — dolgega, med hribi stisnjena industrijskega mesta! Ze zdavnaj v zgodovini so imele važno vlogo. Industrija, železniško križišče in gore so jih predstavile svetu daleč preko meja. Največji pomen za Jesenice pa je od nekdaj tovarna. V dobi današnje brezposelnosti je dobila še večji poudarek. Brez industrije si Jesenice težko predstavljamo. Posredno živi od nje ves gorenjski kot. Pogorele so dvakrat, leta 1783 in 1815. Zadnjih 30 let so se jako hitro razvijale. Leta 1929 so bile povzdignjene v mesto. Danes štejejo 7000 prebivalcev. Pa pustimo Jesenice kot take, zakaj jubilej delavske strokovne organizacije je samo delavski praznik. Njegovega dela in bojev. Temu posvetiti pozornost je naša dolžnost.

Nekaj iz zgodovine tovarne.

Pričetek železarstva posega brez dvoma že v prva stoletja po Kr. Prvotno so bile Fužine Na Planini pri Sv. Križu nad Jesenicami, kakor poroča Valvazor. Kot prvi lastnik se omenja rodovina Buccellini. Ti so Fužine prestavili na Savo in Javornik. Dovoljenje za vpostavitve Fužin izhaja iz leta 1538. Od Buccellenijev je leta 1700 prevzel Fužine J. Garzoni. Od tega pa so leta 1766 prešle v last rodovine Ruard. Leta 1868 je obrate kupila Kranjska industrijska družba in jih ima še danes v posesti. S tem se je pričela za železarno nova doba. Obe tovarni, na Savi in Javorniku sta se pričeli večati in tehnično izpopolnjevati. Sprva so bile delnice v nemških rokah. Po vojni so jih pokupili Italijani. Zgradila se je tovarna za elektrode na Dobravi. Sprva je zaposlila preko 300 delavcev. Kasneje je delo zastalo. Danes je zaposlenih še okrog 100 delavcev. Leta 1929 je večino delnic kupil znani industrijalec Avgust Westen. S hitrim tempom se je podjetje pričelo racionalizirati. Ni obrata, ki bi se ga modernizacija ne dotaknila. Poleg novitet po obratih so nastali trije novi obrati, in sicer obrat za izdelovanje cevi, kisika in obrat za izdelovanje tanke pločevine izpod 1 mm. Leta 1932 se je zgodilo, česar malo poprej ni nikdo slutil, da se sploh more zgoditi. K. I. D. je radi pomanjkanja obratnega kapitala ustavila vse delo. Dne 16. marca 1932 ob 6 zjutraj je zadnjič tulila sirena. Oglasila se je šele 11. aprila, toda samo za nekatere delavce. Mnogi so čakali še več mesecev na ponovno zaposlitev. Za jeseniško delavstvo so bili to črni in žalostni dnevi, ki mu nikdar ne bodo šli iz spomina. Vsi želimo, da se ne povrnejo nikoli več. K. I. D. zaposluje danes 2400 delavcev.

Delavsko gibanje.

Delavsko gibanje na Jesenicah sega v prve počete kršč. soc. delavskega gibanja v Sloveniji. Leta 1894—1896 so bili položeni temelji kulturni in strokovni organizaciji. Leto kasneje se je pridružila še združna misel. Danes so na Jesenicah trije gleda-

si, za vsakogar se je posredovalo in mu po možnosti vedno utreglo. Takrat je delovala med rudarji ta zveza in Neodvisna strokovna, socialdemokrati ali kakor so jih rudarji nazivali »socialpatrioti«, so bili radi razkola brez vsake moči. V marsičem je bilo delovanje Neodvisne strokovne in marksistične organizacije nepremišljeno in zastopniki krščanske organizacije so imeli mnogokrat težko stališče v skupnem delu za rudarje.

V letu 1928 je JSZ ustanovila v svojem okrilju Strokovne odbore. Strokovni odbor rudarjev ima sedež v Laškem, čigar tajnik je tov. Lešnik Alojz jako agilen delavec na strokovnem polju.

Ob 40-letnici naše matice JSZ, se spominjamo naših pokojnih stvariteljev krščanskega strokovnega pokreta, pok. dr. Kreka, Moškercera in jima kličevo: Slava Vam, očetom pravice in resnice!

Delajmo za pravični družabni red na evangelijski Kristusa.

Naroči Del. Pravico!

liški odri, pevška društva, tri godbe na pihala in več orkestrrov. Da ne manjka sporta, je razumljivo. V vseh teh številnih kulturnih odsekih se kovinar vzgaja in izobražuje. Brez njega bi tega ne bilo, njemu gre zasluga, ako danes v kulturnem udejstvovanju prednjači daleč na okrog. »Crni« in »rdeči« konzumi s svojimi podružnicami sta njegov ponos. Temelj vsemu temu pa je strokovni pokret. Prvotno je bilo ustanovljeno Delavsko podporno društvo. Ob štrajku leta 1904 pa je delavstvo spoznalo, da to ni dovolj, da je potreba močne discipline enotnosti mišljenja in dela. Osnovano se je »Strokovno društvo delavstva K. I. D.« s sedežem na Savi. Prav ta mesec je preteklo 30 let. Svoje prostore je imelo pri »Jelenu«. Tedanji lastnik Ferjan je ustregel želji odbora in nalašč za delavske zborovanja zidal poleg ostale stavbe dvorano. Po dveh letih obstoja se je društvo preselilo v prostore I. Delavskega konsumnega društva, kasneje pa v Delavski dom. Večina delavstva je bilo organiziranega. Po omenjenem štrajku ni bilo večjih mezdnih bojev. Zapiski arhiva pa nam točno pričajo, da je društvo s številnimi intervencijami in posredovanji ščitilo delavstvo. Med vojno je bilo vse delo onemogočeno. Po podpisu majniške deklaracije je prevzela delo JSZ. Marksistični val, ki je takoj po vojni zajel vso Evropo, je močno zajel tudi jeseniško delavstvo. Še danes ima večinsko organizacijo. Nastala je tudi Narodna strokovna organizacija. Bili so hudi medorganizacijski boji. Mi smo stalno poudarjali, da naj vsaj ob času krušne borbe nastopijo vse organizacije skupno, socialisti so si osvajali monopol. Sele v zadnji borbi je enoten nastop trajal do konca. Izvajali so najhujši teror za vstop v njihovo organizacijo. Naše voditelje so metali iz tovarne, toda zlomili jih niso. Vodili so organizacijo preko tega viharja z doslednim in vztrajnim delom. Zadnja leta številčno vedno bolj narašča. Sedaj jo vodijo mlade moči, ki v delu za starejšimi nič ne zaostajajo. Prav zadnja borba je dokazala njihovo agilnost in zmogljivost, s katero jo vodijo. To nam je v jamstvo, da se bo organizacija še jačala in množila svoje vrste.

Življenje jeseniškega delavstva je kot proletarca sploh, neprestana borba za obstoj. Komaj je zaključil eno borbo, se je že treba pripravljati za situacijo v decembru. Delavstvo svoje življenje razume, ve, da je brez strokovne organizacije brez moči. Zato se je oklepa v visokem odstotku. Ako bo znal kakor do sedaj, tudi v bodočnosti čuvati moč strok. organizacij, tedaj lahko pričakuje prihodnjih borb s pogumom, ker jih bo, čeprav morda težko, izvojeval sebi v dobro.

Kovinar.

Rudarji - Zagorje

Med prvimi, ki so se pridružili kršč. soc. gibanju v Sloveniji, so gotovo Zagorjani. Ze leta 1894 se je pod vodstvom g. kaplana Tomo Rožmana ustanovilo Del. kat. društvo. Praznujemo torej tudi štiridesetletnico. Žal je imelo društvo le podporni značaj. Storiло je pa vendar mnogo za ljudsko prosveto. Imelo je krasno dvorano in je prirejalo igre. Naš Jože Gostinčar in rajni Ev. Krek sta bila večkrat tu gosta. Prvi je celo nastopal kot igralec. Gotovo so ti prvi pionirji mnogo žrtvovali, da ni prišla v našem kraju soc. dem. stranka do večje veljave. Novo gibanje se je začelo s prihodom g. kaplana Martina Skrjanca. Ustanovila se je stavbna zadruga, ki je kljub vsem zaprekanam lepo napredovala. Pozneje se je ustanovilo Kat. str. društvo, ki pa je prešlo v pravo borbenaost šele po vojni pod načelstvom g. A. Prosenca. Vse ostale organizacije imajo pri nas izvor v del. organizaciji. Tako konsumna zadruga in Ljudska posojilnica. Ta ima v Zagorju dve stavbi. Stavbna zadruga se je obnovila v letu 1926. Zidala je 11 delavskih hišic in lepo Ljudsko kuhinjo. V vseh teh zadrugah delajo po večini delavci. Ko se je končno ustanovila »Str. zveza rudarjev« se je organizacija pod vodstvom našega A. Vertovška močno okrepila. Delalo se je pa tudi politično. Tako je poslala Del. zveza v občinski zastop vedno svoje ljudi. Uveljavljali smo se tudi pri volitvah v drugo rudarsko skupino. Tako nadaljuje naša delavska organizacija pred 40-timi leti začeto delo neumorno, vztrajno in požrtvovalno dalje in se bo borila do končne zmage. Njen sedanji načelnik tov. F. Flere je vedno dobre volje in mi z njim, ker

upamo na spremembo krivičnega družabnega reda. Tudi naš rudarski dan svobode pride. Verujemo in na tem delamo.

Rudarji - Laško

Hudajama. Ze v preteklem stoletju so v Hudi-jami kopali premog. Delo je pred kakimi 35 leti zastalo, ker je rudnik zalila voda. Iz tiste dobe imamo še nekaj prič »staroupokojencev«, kateri so si tekom časa postavili skromne bajte, v katerih živijo enako skromno življenje. Takrat so kmetje vozili premog s konji v eno uro oddaljeno Laško ter so pri tem imeli redni dohodek.

Rudnik je nato počival do konca svetovne vojne. Kmalu po vojni se je začelo odpiranje in preiskovanje. V nekaj letih se je obratovanje razširilo tako, da je bilo zaposlenih do 600 ljudi.

Koncem I. 1921 smo ustanovili skupino »Strokovne zveze rudarjev«. Bili smo v manjšini in smo si predvsem prizadevali izobraziti člane, da bodo zmogni nastopati in tako prevzeti razne funkcije.

Leta 1923 je bila splošna rudarska stavka. Nastopali smo solidarno s stavkujočimi. Koniec je znan. Razvijali smo se naprej, pridobivali smo prijateljev.

Leta 1924 se je skrčil obrat za polovico; delala se je separacija. Predvidene so bile obširne redukcije. Takrat pa je zrasla »Samostojna strokovna delavska unija«, to je predhodnica današnje »Narodno strokovne zveze«. Takrat pa, ko so bili razglašeni odpusti, so gotovi znani ljudje hodili v imenu te laži-delavske organizacije, katera je bila pod pokroviteljstvom zastopnikov podjetja, okoli delavcev in jim prigovarjali: če se zapišeš k nam, boš ostal, ako ne, boš pa šel na cesto.

Kljub tem grožnjam je mnogo naših tovarišev vztrajalo. Res smo bili razkropljeni v Trbovlje, Hrastnik. Drugi so zopet šli v Francijo ali pa so kje drugod iskali kruha.

Po enem letu, to je 1925, smo se vrnili, ker se je obrat zopet razširil. Kmalu smo se sestali, si izvolili odbor in šli na delo. Zaradi preganjanja smo postali še bolj zavedni in smo tudi dobili zaupanje delavstva. Kmalu smo imeli večino v bratovski skladnici in v II. skupini.

V letih 1932 do 1933 se je začelo z istimi metodami, kakor leta 1924.

Na nekem sestanku je namreč bilo sklenjeno, da morajo biti vsi organizirani v Narodno strokovni zvezi, kdor se temu ne ukloni, bo pa sfrčal od rudnika. Res, mnogo jih je sfrčalo; a glej ga spaka, v letu 1934, to je v času, v katerem bi po načrtu moralo biti pri rudniku izčiščno od vseh, ki ne gredo v gori navedeno NSZ, je pri volitvah v II. skupino krščanski socialist s celo listo dobil dvetretjinsko večino glasov.

Iz vsega navedenega se vidi, da so v Hudi-jami tovariši organizirani v Jugoslovanski strokovni zvezi imeli vseskozi težke borbe za obstoj.

Tudi tu velja: Zlato se čisti v ognju, značaji pa v borbi in trpljenju. Pa res, med temi borci najdete kristalno čiste značaje, na katere je lahko organizacija ponosna. — Živi borba!

Tekstilci - Tržič

Moji spomini na prvega predsednika tržiške skupine

Tržič. Kot učenec meščanske šole sem stanoval štiri leta pri kovaču Vidicu. Gotovo ste ga bolj ali manj poznali. Dosti je moral prestati kot delavec svojega poklica, pri katerem je izgubil nogo. Pri svojem delu je bil zelo vesten in dosleden. Poleg tega je bil mož jasnega in kremenitega značaja, katerega si je gotovo utrdil v svojih težkih življenjskih preizkušnjah. Zato sem slišal in videl pri njem tudi marsikaj lepega in poučnega.

Vstajal je redno vsak dan ob šestih, ko je redno zmolil jutranjo molitev iz svojega velikega molitvenika. Nato je odšel k svojemu delu. Tako je delal dan za dnem, dokler ni moral radi svoje obolele noge leči v posteljo. Ker je bil mož zelo potrpežljiv in je po delu kar hrepenel, se je skušal vzdržati pri delu. Težko je prestopical strme stopnice, katere so vodile v njegovo stanovanje. Pa

tarnal ni nikoli. Hotel je biti včasih celo vesel in je zapel kako okroglo tržiško pesem. A moral je ostati za dalj časa v postelji. Teško je ležal. Mirovati ni mogel nikdar. Zato je vedno prebiral knjige in časopise. Zelo domač pa je bil s svojim preprostim pripovedovanjem.

Ko sem se učil raznih predmetov, je radi svoje nadarjenosti večkrat vpadal v moj uk in sva tako skupaj razmotrivala razna vprašanja. Nikdar pa ni skrival in zelo rad je pripovedoval, koliko lepega je preživel v raznih katoliških društvih, v katerih je on zavzemal navadno prva in častna mesta. Zelo častno mesto je zavzemal v naši strokovni skupini delavstva. Bil je prvi predsednik od leta 1911, ko se je naša skupina ustanovila. Skozi deset let se je moral kot predsednik boriti za delavske pravice. Dosti je vedel povedati o raznih štrajkih, mezdnih gibanjih, bojih izven organizacije, ko so radi svojega katoliškega prepričanja imeli tudi dosti nasprotnikov. Tudi v organizaciji sami ni bil brez težav. Prezaposlen je bil z raznimi sejami, sestanki in drugimi stvarmi. Včasih so mu bili celo člani nevhvaležni za njegov trud. Iz zapisnika vemo, da je moral enkrat radi nevhvaležnosti članstva odstopiti. Pa kaj mislite, da je odstopil? Ne! Vzdržal je, ker se je zavedal svoje organizacijske dolžnosti ter ostal kot predsednik dalje. Pa nazadnje je vedno dejal in še na svoji bolniški postelji je čestokrat povdarjal: »Veselil, zabaval in delal sem v teh društvih in bil je to moj drugi dom. Danes sem vesel, da sem mogel vršiti tako važno nalogo.«

Takšen vtis sem dobil jaz od njega. In kaj moramo mi drugega reči o njem, kot da smo mu hvaležni za njegov vztrajen boj, katerega je vodil skozi težke in nemirne čase in s tem ohranil našo delavsko organizacijo. Gotovo ne morem prezirati pri tem tudi drugih članov, ki so z njim sodelovali in ki so pozneje morali prijeti za važna krmila.

Enako se pa tudi mi ne ustrašimo težkih borb in preizkušenj v vseh ozirih. Bodimo zagovorniki katoliških resnic in delavskih pravic. Vztrajajmo do konca, kakor je vztrajal naš prvi predsednik Vidic, ker čakajo nas še težke naloge.

Z naše severne meje

Maribor. Nekaj misli ob 40-letnici krščansko soc. strokovnega delavskega gibanja ob naši severni meji. Obhajamo 40-letnico z onimi, ki so pred 40 leti pravilno razumeli našega velikega učitelja pokoj. dr. J. E. Kreka, ki je postavil delovnemu ljudstvu trden fundament, strokovni pokret, ki stoji na temeljih Kristusovega nauka. Na tej skali gradi Jug. Strokovna zveza svoj strokovni pokret s katerim brani delovno ljudstvo pred izkoriščanjem. Ta pokret se danes že opaža tudi po drugih delih naše države. Bog daj, da bi se čim prej razširil po celi državi in da bi ga povsod pravilno razumeli. Mi na severnem delu naše države ne moremo trditi, da so naši predniki, velikega, globoko socialnega pok. dr. Kreka ob začetku njegovega javnega delovanja hoteli pravilno razumeti. Koliko je bilo na bivšem Stajerskem, katoliško delavskega delovanja, vendar pa ne moremo trditi, da je bilo započeto gibanje na Stajerskem v smislu Krekovega delovanja jasno in pravilno strokovno usmerjeno. Ne bom trdil, da so posamezne osebe, ki so v teh katoliških delavskih društvih delovale kot vodilne, niso imele dovolj socialnega čuta do delavskega stanu. Gre za to, kakšno je bilo delo posameznika in končno, kakšni so bili cilji teh katoliških del. društev. Z strokovnim pokretom, ki ga je pok. dr. Krek razširil po vsej bivši Kranjski, se pač ni dalo primerjati. Torej 40 let je, odkar so prvi krščanski možje, pok. dr. Krek, Mošker, Gostinčar itd. pozvali delavstvo po samoobrambi pod praporom krščanstva in jih strnili v del. strok. društvih in pozneje v Jug. strok. zvezi. Le ono delavstvo, ki bo organizirano v strokovni organizaciji bo zmožno braniti samega sebe. Vseh teh lepih nauk, pa katoliška javnost na bivšem Stajerskem ni hotela pravilno razumeti, bali so se, da bi s tem širili razredni boj, katerega je delavstvo že davno poprej čutilo na svojih ramenih. Torej z eno besedo, prevladala je konzervativnost. Sele mlajša generacija je počela pravilneje pojmovati krivičnost današnjega družabnega reda. Upajmo, da bo naša 40-letnica še pravi čas obudila vse one, ki pravilno pojmujejo krščanstvo v smislu Kristusovega nauka, to je, pravica nam vsem, ljubezen do vsakega in to do najbolj preprostega delavca. S to zavestjo kličemo ob 40-letnici našega strokovnega pokreta, vsem onim, ki nas sicer razumejo, pa se iz kakršnegakoli razloga niste dosedaj pridružili, da bi nam pomagali pri obnovitvi boljšega in pravičnejšega družabnega reda, da se sedaj pridružite.

Problemi viničarskih gor

Posebnost v Sloveniji, tvori viničarsko vprašanje. Nikjer v kraljevini Jugoslaviji ne najdemo kompaktno na enem ozemlju toliko brezdomnih poljedelskih delavskih družin, kakor so to tako zvanj viničarji Haloz, Slovenskih in Ljutomerskih gor. Brezdomci, sezonski zaslužkarji, kot najemniki kolonisti, žive v bornih kočicah (viničarijah) pri vinogradih, ki so last bodisi premožnih kmetov, meščanov, graščin, ustanov ali samostanov, domačinov in tujcev. Na primer ima samo samostan Admont (iz Avstrije) tu pri nas 57 viničarij. Nekaj vrta in njive, pa še kakšno kravico, to je vsa plača, ki jo viničarskim družinam nudijo vinogradniki. To je vse, iz česar naj ima viničar svojo existenco. Denarni zaslužek je le ob jako redkih prilikah in je danes še povprečno komaj 6 Din na delovno osebo na dan pri viničarjevi hrani. Zato se o kakšnem denarnem zaslužku, predvsem pa o pravičnem zaslužku, tu sploh ne more govoriti. Sadove dela in zemlje tu poberejo v celoti vedno le drugi. Vinogradniki, ki ne bivajo v svojih vinogradih, pa imajo za viničarje še nastavljene posebne paznike z dobro plačo, boljšim stanovanjem in vsem ugodjem. Nastavljene imajo svoje priganjače, vinogradniške policaje, da viničarje priganjajo k delu. Od milosti teh je vedno odvisen položaj podrejenih viničarjev. Viničarske družine pa morajo delati in pripravljati najprej za dobro življenje svojega vinogradnika in njegove družine, potem pa še za tako zvanega »gospoda šafarja«. Njim samim pa od teh dveh, nikdar sitih, ne preostane drugo kakor delo, za plačilo pa imajo pomanjkanje, glad in potrpljenje pod krinko gospodarske krize.

Viničarji so brez vsakega socialnega zavarovanja, pravtako ni nobene službene stalnosti. Možnost neomejenega in samovoljnega izkoriščanja od strani vinogradnikov dela polno kupo viničarske bede in trpljenja. Ker so viničarji prav za prav le obubožani kmetje, katerih sinovi in hčere niso mogli vsi ostati v domači hiši, katerih očetje so se že davno morali udinjati na tujo zemljo, je s tem viničarsko vprašanje prav za prav bistveni del našega kmetijskega vprašanja. Je zato najaktualnejši problem, ker obravnava resničen kmetijski proletarijat. Ne tisti proletarijat, ki se je vrgel v mesta in industrije, kjer je postal že preštevilen in radi tega tudi brezposeln, marveč tu v viničarskem vprašanju gre za tisti del kmetijskega proletarijata, ki je v kljub vsem trdotam ostal na svoji rodni zemlji in se je drži s posebno tradicionalno krčevitostjo še naprej. Zato je ta viničarski proletarijat radi svoje vztrajnosti in odpornosti vreden tudi vse pomoči.

Mnenje naših gospodarstvenikov o viničarskem vprašanju je največkrat tako, da gre viničarjem še sploh boljše, kakor pa vinogradnikom. Viničarjem priznati in obenem dati zadostnih gospodarsko-socialno

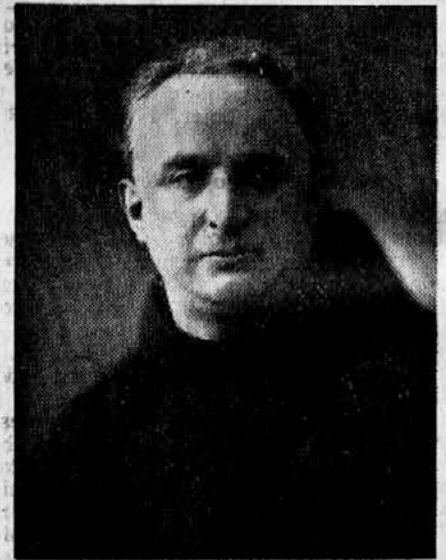
Naša naloga pa mora biti, ko bomo obhajali 50-letnico krščansko socialističnega strokovnega dela, naj bi med nami vladalo res pravo krščanstvo in da bomo tekom tega desetletja iztrebili iz človeške družbe vso gnilobo, ki sloni na današnji krivični profitarški podlagi, da bomo človeštvo razkužili vseh socialnih krivic. Na vsem svetu mora zavladati nov družabni red, ki bo zgrajen na temeljih krščanske pravičnosti in ljubezni in to do najpriprostejšega delavca, da bo bodoči družabni red, red pravice in poštenosti. Za uresničenje teh naših upravičenih klincev in zahtev, pa je treba resne in odkritosrčne volje. To voljo ima lahko samo oni, ki zna ceniti delavca kot človeka, ki je ustvarjen po božji podobi in ga cenil nad materijo. Le tak človek, ki je prežet s pravim krščanstvom v smislu Kristusovega nauka...

Vemo, da ima krščanstvo, na katerem je zgrajena Jug. strok. zveza veliko bodočnost. Vemo pa tudi, da nas čaka še velika naloga za uresničenje pravične človeške družbe.

Oblaki se razpršijo!... svita se!... čas velike svetlobe bliža se!...

zaščitnih pravic, predvsem pa pravično plačilo, kjer pa to ne bi šlo, tam pa namesto tega, naravnost zemljo po agrarni reformi v njihovo posest, ki bi pri nas morala zajeti tudi vinograde, tega se vsakdo izogiblje. S tem zagotoviti bednemu viničarskem narodu zaslužen in zadovoljiv položaj na njegovi rodni zemlji, rešiti ga iz objema številnih pijavk mesta, gradičev, predvsem iz inozemstva, tega se še nihče ni spomnil. V današnjih razmerah se navadno pravi takemu resničnemu, narodnemu, človeškemu in tudi krščanskemu delu za bedni proletarijat — hujskarija ali delovanje proti obstoječemu družabnemu redu.

Za viničarje se do danes edino in najbolj resno zavzema Jugoslovanska strokovna zveza, katere 40-letnico uspešnega dela in

Dr. p. Angelik Tominec,

avtor znamenitega prevoda okrožnice papeža Leona XIII. »Rerum novarum«

trdega boja za proletarske pravice te dni praznujemo. S tem, da se je pobrigala za viničarje in njih vprašanje, jih organizirala in jim priborila nov zakonit in pravičen »Viničarski red«, da jih je pri vsaki priliki zadostno upoštevala ter uveljavljala njih potrebe, in je pri tem delu vedno več sama dajala, kakor dobila. Ravnala se je pri tem po zapovedih praktičnega krščanstva, da je vsak delavec, tudi kmetijski in viničarski enako naš bližnji in potreben pomoči ter zaščite, in s tem dokazala, da je vredna naslova »Jugoslovanske strokovne zveze«. Povsod v agrarnih državah, kakor je tudi naša, bi se moralo veliko pozornosti obračati vprav agrarnemu delavstvu. Znosne razmere in blagostanje dežele, to so temelj uspešnega razvoja mest in industrije, nikakor pa to ne drži obratno. Razen »Saveza poljoprivrednih radnika« v Vojvodini in pa »Strokovne zveze viničarjev« pri nas ni nikjer v celi državi kakšnega pomembnejšega strokovnega gibanja med agrarnim delavstvom, kar bi pomenilo, da se bliža čas reševanja kmetijskega vprašanja na splošno. Kmetijsko delavstvo je temelj kmetijstva in zato se mora kmetijsko vprašanje ravno tu najprej reševati. Za našo ožjo domovino je ravno JSZ napravila velikansko delo v družabno-socialnem oziru, ker je organizirala viničarje, za katere se brez običnih namenov, sploh nikdo ni zmenil. Po zaslugi Jugoslov. strokovne zveze je bil s tem napravljen velik korak naprej, za celotno slovensko kmetijsko delavstvo, katero bo brezpogojno vsepovsod moralo najprej hoditi pot strokovne organizacije, če hoče kdaj priti na zeleno vejo. Zato viničarji danes Jugoslovanski strokovni zvezi, kot matici vsega našega slovenskega, predvsem pa krščanskega delovnega ljudstva, k njenemu 40-letnemu jubileju iskreno čestitamo. Z njo vred se radujemo nad doseženimi uspehi borbe in dela, z željo, da nam ostane še naprej trdna kot granitna skala, nepremagljiva in brezkompromisna kot dosedaj, predvsem pa braneč čistost ideje krščanskega socializma, v katerem vidimo rešitev vsega občestva.

Važna izjava

V zadnji številki revije »Besede« je izšel povprek, ki ga je uredništvo »Besede« kakor v uvodu pove, poslalo »Slovincu« v priobčitev kot odgovor na njegove napade z dne 29. aprila in 15. maja t. l.

Ker »Slovincu« tega popravka ni priobčil in je za javnost radi načelnih izjav »Besede« zelo važen v razjasnitev njenega stališča, ga v celoti priobčujemo:

»Mesečnik »Beseda o sodobnih vprašanjih«, ki izhaja sedaj že tretje leto v Ljubljani, Miklošičeva cesta številka 22, ni nabožen časopis, ker je bil ustanovljen v namenu, obravnavati predvsem gospodarska, socijalna, politična in splošno kulturna vprašanja, ki se tičejo slovenskega naroda. Če se zaradi tega ne bavi še posebej z verskimi vprašanji, zato še ni protikatoliški list, zlasti še, ker so bili vsi sestavki religiozne vsebine, ki smo jih do sedaj prinesli, v skladu z nauki in načeli katoliške vere. Res pa je, da skušamo izključno gospodarska in družabna vprašanja ločiti od vere in svetovno nazorne usmerjenosti, ker smo prepričani, da je mešanje enega področja z drugim v kvar tako veri, kakor slovenski splošnosti. Res je nadalje, da gre naš boj proti političnemu katolicizmu, t. j. tako imenovanemu klerikalizmu, ker je v nas zraslo spoznanje, da ta politični sistem, posebno še v današnjih razmerah in časih, utegne slovenskemu narodu zelo škodovati. Res je tudi, da hoče biti »Beseda« svobodna tribuna za vsa javna vprašanja, ki se tičejo slovenskih ljudi, zato dajemo svoje predale na razpolago vsem, tudi nasprotujočim si sestavkom, samo da so pisani iz iskrenega, pa četudi brezobzirnega hotenja po resnici, ker mislimo, da se z debato enega in drugega stališča v istem listu najlažje privedejo bralci do prave resnice.

Ni res, da podaja »Beseda« socijalno gospodarska vprašanja skoro izključno iz temeljev marksistične socijalno gospodarske doktrine. »Beseda« odklanja vse doktrine in vsako avtoritativnost v gospodarskih in socijalnih vprašanjih in skuša ta vprašanja reševati iz lastne presoje na podlagi lastnega gledanja gospodarskega in socijalnega dogajanja okoli nas in po svetu. Tudi je »Beseda«, kadar je govorila o Marxu, natančno in načelno ločila njegovo gospodarsko teorijo od njegove svetovno nazorne usmerjenosti. Na drugi strani si pa »Beseda« prizadeva spodbiti tla onim razlagam papeževe socijalne okrožnice »Quadragesimo anno«, ki hočejo preko njenega namena angažirati katoliško javnost za reakcionarni fašistični korporacijski sistem.

Res je, da »Beseda« nima pravice tolmačiti mišljenja onih akademskih društev in njihovih udov, ki so poslali »Slovincu« zgoraj omenjeno izjavo, res je pa tudi, da si »Beseda« te pravice nikoli ni lastila. Ni pa res, da v omenjeni izjavi podpisana društva predstavljajo vso slovensko akademsko katoliško mladino. Na ljubljanskem vseučilišču n. pr. je vpisanih okoli 1700 slušateljev, katoliška akademska društva »Danica«, »Zarja« in »Savica« nimajo z naprednim akademskim društvom »Jadranc« organiziranega skupno niti 700 dijakov. Od ostalih neorganiziranih 1000, o katerih podpisana društva ne morejo govoriti, da jih zastopajo, je gotovo pozitivno vernih in katoliškega mišljenja pretežni del. Slovenske katoliške mladine pa ne sestavljajo samo akademiki, temveč tudi srednješolci, akademske starešine, delavski in kmečki fantje in dekleta. »Beseda« ima torej izven tistih katoliških akademskih društev, ki jo odklanjajo, še dovolj mladine za zastopanje.

Ni res, da bi bil članek o hrvaški katoliški mladini v drugi letošnji številki »Besede« pisan od »najsiboc« sušaškega dopisnika, temveč je res, da je uredništvo ta dopis de jansko prejelo od katoliškega omladince iz Sušaka in smo ga v Ljubljani samo predstavili na slovenski jezik.

Ni res, da bi »Beseda« svoje naziranje o J. Ev. Kreku spremenila, temveč ji je Krek tako sedaj, kot kdaj prej, eden največjih slovenskih mož in vzor praktičnega socijalnega delavca. Zato ni res, da Kreka v zadnji številki slikamo v taki luči in na način, ki ga doslej še s skrajno liberalne strani nismo poznali, temveč je res, da se v zadnji številki na podlagi gradiva iz Dolencevih zbranih spisov skuša pokazati, kako so takratne nezdrave politične in socijalne razmere vplivale tudi na tako velikega

moža, kot je Krek. Res je pa tudi, da članek o Kreku še ni končan.

O resničnosti vsega tu navedenega se lahko vsakdo prepriča iz do sedaj izišlih števil »Besede«, vseh treh letnikov, ki se še vedno dobe pri upravnistvu.

Naiceneje kupite moške srajce, kravate in drugo modno in manufakturno blago pri

I. Tomšič

Ljubljana, Sv. Petra c. 38

Prepričajte se o cenah!

Vsem tovarišem, ki so kakorkoli sodelovali pri tej številki »DELAVSKE PRAVICE« in tako omogočili, da dostojno proslavimo naš praznik, iskrena hvala.

Uredništvo in uprava.

USNJARSKA IN
ČEVLJARSKA
ZADRUGA

R. Z. Z. O. Z.

V TRŽIČU

„Ritno“

IZDELUJE VSAKOVRSNE OVCJE IN KOZJE KOZE KAKOR TUDI BARVANO USNJE ZA POVRSNIKE

POSTREŽBA TOČNA
CENE SOLIDNE

Janc Franc

modno krojaštvo

Tržič, Cerkvena ulica št. 8

izdeluje vsakovrstne obleke po nizki ceni in se delavstvu priporoča

Delavski voditelj mora biti sluga delavstva, njegova roka in meč.
Ogenj 1928

Materializem in brezbožnost socializmu nista bistvena. Moderna nevera in sovražstvo do vere ni nobena socialistična iznajdba in nobena socialistična posebnost.
Zupnik Loff

Iz teme ni drugega izhoda: Hoditi moramo lastno pot brez ozira na lastna ugodja, srečo in blagostanje. Več nam je občestvo ljudi, kot malenkostni jaz.
Ogenj 1928

ZA L. 1934 VAM POKLANJA

KREKOVA KNJIŽNICA

SLEDEČE TRI IZBRANE KNJIGE

Aprila

1. Upton Sinclair: Dolarji II. del. — roman

Avgusta

2. Mirko Javornik: Srečanja z nepoznanimi

Decembra

3. Panait Istrati: Nerančula — roman

ČLANARINA:

Za vezane knjige: letno Din 78.— ali mesečno Din 6'50, obnem z revijo »Beseda« mesečno Din 10'—, Za brširane knjige: letno Din 48.— ali mesečno Din 4'—, obnem z revijo »Beseda« mesečno Din 7'50.

Doslej je izdala sledeče knjige:

- 1930 M. Andersen Nexø: Proletarske novele
F. Herwig: Sv. Boštjan iz predmestja, legenda
Sedem mladih slovenskih pisateljev
Upton Sinclair: Samuelovo iskanje, roman
1931 Človečanstvo - Moderne Poljske proletarske novele
S. Lagerlöf: Zgodba o blaznem Gu arju, roman
Miško Kranjec: Življenje, Povest
1932 M. Andersen Nexø: Prokletstvo, roman
Herman Saderman: Mati Skrb, roman
Miško Kranjec: Predmestje, roman
1933 Mirko Javornik: Crni breg, roman
Upton Sinclair: Dolarji, I Del, roman

**JUGOSLOVANSKA
TISKARNA**

KNJIGOTISK
BAKROTISK
KLIŠARNA
LITOGRAFIJA
KAMENOTISK
OFFSETTISK

LJUBLJANA, KOPITARJEVA 6

Ilustracije in klišeji dajo reklami šele pravo lice. — Za reklamo v visokih nakladah uvažujte le offsettisk, ki je danes najcenejši

Kupujte le domače izdelke, ker s tem dajete možnost večje produkcije domačih izdelkov in tako zaposlitve našega delavstva!

Priporoča se čevljarstvo
Ivan Srebot
Ravnikarjeva ulica 15

Lekarna
Dr. G. Piccoli
v Ljubljani
nasproti „Nebotičnika“ se priporoča

Priporoča se
Kavarna VOŠPERNIK
Stari trg 34
Ljubljana

Pozor kolesarji!

Dvokolesa Vam emajlira v ognju tovarniška izdelava in po najnižjih cenah

Jožko Horvat
sedlar in ličar
Ljubljana, Sv. Petra cesta 85

NOVA ZALOBŽA

R. Z. Z. O. Z.

v Ljubljani, Kongresni trg

Knjižarna

ima v zalogi vse domače in tuje knjige, leposlovne in strokovne revije

Trgovina

s pisarniškiimi potrebščinami nudi tudi bogato izbiro poslovnih knjig in galanterije

V lastni založbi izhajajo Zbrani spisi Ivana Cankarja in F. S. Finžgarja, ki se pod ugodnimi pogoji dobe tudi na mesečno odplačevanje

„ORIENT“

družba z o. z.

LJUBLJANA

Prodajalna: Tyrševa c. 14

Tovarna oljnatih barv, lakov, firneža in steklarskega kleja. Založba steklarskih pleskarskih, šolskih in umetniških potrebščin

Nabavljajte svoje potrebščine pri tvrdkah, ki oglašajo v naši

»DELA VSKI PRAVICI«

Štampilje, pečatnike, društvene znake, emajlirane tablice, etikete dobavljajo najbolje tvrdka

Teo or Rabič

Ljubljana, Miklošičeva c. 13

Priporoča se

Ivan Simončič

trgovina z mešanim blagom
Celovška cesta 62, Ljubljana VII.

Cvetličarna

E. KORSIKA

se priporoča za šopke, vence in aranžmane
Miklošičeva cesta
paviljon poleg hotela Union
Telefon 23-41

POZOR!

Vse manufakturno in modno blago kupite priznано najceneje

„PRI ZVONU“

Ivan Strojanshek

Ljubljana, Pred Škofijo 21 (poleg magistrata)
Pridite in prepričajte se! Se priporočamo

VABIMO VAS k nakupu v najcenejši oblačilnici

A. PRESKER

Sv. Petra cesta št. 14

Vsak Ljubljančan dobro ve, da najboljše vino pije le

„POD SKALO“

v Gosposki ulici 19

pri Križankah

Lastnica Anica Petelinc

Tudi delavec je gospod

zato naj bo tudi primerno oblečen

Blago za obleke boš dobil pa v najboljših kvalitetah in po najsolidnejših cenah v manufakturni trgovini

A. ŽLENDER

Ljubljana, Mestni trg št. 22

Delavci

Dobro in trpežno kolo za Vaše potrebe kupite najceneje le pri

A. GOREC d. z. o. z.

Ljubljana, Tyrševa c. 1 in dvorišče gostilne Novi svet

Vsa popravila in vsi deli koles

Vsakih Din 10.000, odtegnjenih prometu, bi moglo zaposliti enega brezposelnega celo leto. Nova posojila bodo poživila gradbeno delavnost in vse industrije, ki so z njo v zvezi, trgovino, obrt. - Kmetovalci bodo lažje prodajali svoje pridelke. Zato nalagajte svoje prihranke v

MESTNO HRANILNICO LJUBLJANSKO

ki Vam jih

1) ugodno obrestuje, 2) pri kateri je z ozirom na jamstvo Mestne občine ljubljanske izključena vsaka izguba in 3) katera Vam izplačuje sedaj vložene prihranke (po 1.1.1933) na Vašo zahtevo v vsakem obsegu

Joško Stanovnik

špecerijska trgovina

Predovičeva ul. 18
Moste

Obiščite buffet-restavracijo

SLAMIČ

LJUBLJANA - GOSPOSVETS A.C. 6
Telefon 29-72

Lastna velemesarija, tvornica
mesnih izdelkov in konzerv in
delikatesna trgovina. Ista zgradba!
Telefon 29-73

Podružnica: Prešernov ulica 5
Telefon 22-56

F. I. Goričar

Ljubljana, Sv. Petra cesta 29

priporoča veliko izbiro manufakturnega blaga
iz tu- in inozemskih tovarn, perila za gospode
in dame, razne modne in športne potreb-
ščine, dežnike, ročne torbice, aktovke, potne
kovčuge itd. Poseben oddelek za damsko in
otroško konfekcijo.

Velika izbira. Zelo nizke cene. Oglejte si
vselej pri nas pred nakupom.

Tvrška

IGNAC ŽARGI

Ljubljana, Sv. Petra cesta 11

priporoča veliko zalogo
moškega perila, kravat,
nogavic, rokavic, ženske
in otročje obleke po zelo
nizki ceni

Če si kupec
za kolo, kupi

Puch chromirano kolo

ki ti ne rjavi
in imel ga boš najdalje
Dobiš ga le pri tvrdki

Ign. Vok

Ljubljana, Tavčarjeva ul.

ali v podružnicah
v Kranju
in Novem mestu

Franc Zalaznik

tapetnik in dekorater
St. Vid nad Ljubljano

se priporoča za cenjena naročila
Postrežba točna, delo solidno

Se priporoča

Mahkota Martin

pletilna industrija

Ljubljana VII, Celovška c. 44

Priporoča se

Restavracija

ŠESTICA

Tyrševa cesta 8

DELAVCI

težko zaslužite danes denar,
zato ga morate pazljivo obra-
čati in kupovati tam, kjer je
boljše in ceneje. - Tvrška

R. MIKLAUC

„Pri škofu“

LJUBLJANA

Lingarjeva ul. - Pred škofijo

je znana po strogo solidni in
dobri postrežbi, kar dokazuje
65 letni obstoj trgovine in
ogromno število zadovoljnih
odjemalcev iz vseh slojev,
zato Vam to tvrško najto-
pleje priporočamo pri nakupu

Štrukelj Karol

mesarija

Moste, Zaloška cesta
podružnica Zelena jama

Vedno v zalogi fina suha domača salama,
šunka za izlete po nizki ceni

Valentina Spitzko

modna manufakturna trgovina

v Mostah

Velika izbira sportnih srajc

Priporoča se za obilen obisk

Konfekcija in manufaktura

za gospode

obleke, površniki, lodni, kamgarni.
Glavna zaloga moškega perila iz
lastne tovarne „TRIGLAV“. Velika
izbira! Konkurenčne cene!

JOSIP OLUP, Ljubljana

Trgovski prostori:

Stari trg 2, Pod Trančo 1, Kolodvorska ul. 8
obenem priporoča tudi svojo gostilno „Pod
Trančo v kateri se točijo najboljša štajerska
in dolenska vina

PRVA DELAVSKA

HRANILNICA IN POSOJILNICA

REGISTROVANA
ZADRUGA Z OMEJ.
ZAVEZO V LJUBLJANI
(DELAVSKA ZBORNICA)

Sprejema hranilne vloge in daje po-
sojila najugodnejše. / Uradne ure od
8—12 in od 15—16.

Tovariši vlagajte v svoj lastni zavod!

LEGAT Ljubljana, Miklošičeva cesta

špecerija, delikatese
zajtrkovalnica

OSKRBITE SI

ZA VAŠE LEPOSLOVNE, ZNAN-
STVENE IN DRUGE KNJIGE PRI-
MERNE PREPROSTE ALI FINE

TRPEŽNE VEZAVE

katere Vam nudi

KNJIGOVEZNICA

JUGOSLOVANSKE TISKARNE r.z.z.o.z.

Ljubljana, Kopitarjeva ul. 6/II.

POSLUŽITE SE

ZA VEZAVO REVIJ: DOM
IN SVET — MLADIKA — ILU-
STRACIJA — ŽENA IN DOM

ORIGINALNIH PLATNIC

Kino Kodeljevo

se odlikuje po prvovrstnih filmih
in nizkih cenah

Priporoča se trgovina in restavracija

IVAN IN ELZA RAHNE

Točna postrežba **MOSTE** Solidne cene

Proda se poceni šivalni stroj za čevljarje

Anica Dagarin

Zaloška cesta 4

p. Moste pri Ljubljani

Vljudno se priporoča

Ignacij Mercina, gostilna in trgovina
Zg. Kašelj 15

V obisk in nakup se priporoča

Ivan Klešnik, trgovina in gostilna
Zg. Kašelj št. 67

Vsem delavcem se priporoča

Kovač Simon, krojač
Zg. Kašelj 35

Toplo se priporoča vsemu delavstvu

splošno mizarstvo

Tomšič Franc

Zg. Kašelj

D. M. v Polju

10 % znižane cene vsem svojim odjemalcem
in cenj. občinstvu nudi

LOJZE ZAJC

trговец koles in delov
Čekovni račun 16404

Zg. Kašelj 105, p. Dev. Mar. v Polju

M. F. Tornič

gostilna pri „ZIMUC“

Sp. Kašelj 6

se priporoča z dobro kapljico
in vzorno postrežbo

Delavci!

Priporočamo nakup spe-
cijalnega, manufakturnega
in galanterijskega blaga v
trgovini z mešanim blagom

NOVAK ZDRAVKO

Sp. Kašelj

GORJUP

trgovina z mešanim blagom

D. M. v Polju

se priporoča delavstvu

Solidna in točna postrežba

Priporoča se

gostilna in mesarija

Jakob Dimnik

Dev. Mar. v Polju

Paternoster Ivan

mesarija

Zalog 48

IVANA KRENOS

Zalog

trgovina manufakture,
galanterije, specerije,
deželnih pridelkov in
parna pekarna

Vedno v zalogi tudi oves, koruza, cement,
opeka in apno. - Pri večjem odjemu znaten
popust

Vljudno se priporoča v poset brivnica

Avgušt Jordan

Vevče

Anžur Franc

Gostilna pri „FRANCETU“

Vevče 56

Gostilna PRI MATIČKU

toči pristna, štajerska in dolenska vina.
Topla in mrzla jedila vedno na izbiro.

Za obilen obisk se priporoča
KOKALJ IGNAC, KRANJ

Če hočeš imeti dobro izdelano
posteljnino in divane, obrni se na

TONEJC VIKTOR

tapetnik

KRANJ

Čevlji - perilo

manufaktura
galanterija
gospodarski in
gospodinjski predmeti
v največji izbiri pri

IVAN ŠAVNIK

Kranj

Oglejte si naše izložbe!

BITENC IVAN, Kranj

strojno ključavničarstvo, trgovina koles

Kokrško predmestje, poleg gimnazije
v hiši g. Sirca, nasproti Narodnega doma

Pozor botre in botrice!
Po zelo ugodni ceni dobite
ročne **torbice**, nogavice, rokavice itd.
pri

M. Kanduč

Kranj

Istotam se sprejemajo
torbice v popravilo

Cenjenemu občinstvu sporočava,
da sva prevzela v Kranju staroznano

gos'ilno „Ručigaj“

Izvrstna vina in jestvine
Sprejemajo se abonenti

Se priporočata

Jože in Francška B. olih

ALBIN JAZBEC

konfekcijska trgovina

KRANJ

Največja zaloga izgotovljenih oblek
na Gorenjskem

Klobuki, manufaktura itd.

KOVINA

D. Z. O. Z.

Na debelo!

Na drobno!

železnina

KRANJ

Franc Strniša

trgovina s čevlji

Kranj

Sprejemajo se tudi vsa v to stroko
spadajoča popravila

Vaša obutev

JADRAN

čevlji

Oglejte si naše najnovjše modele
moških in damskih čevljev,
vseh vrst sandalet,
opank in sandal

Podružnice:

Kranj, Kamnik, Jesenice, Ljubljana

JADRANSKO-POSAVSKA ČEVLJARNA

KRANJ

Pred nakupom ali popravili se obrnite na

B. RANGUS, Kranj

Velika zaloga ur, zlatnine, srebrnine, očal, toplomerov itd. Popravila ali predelave iz starega zlata Vam po želji točno in strokovno izvrši prva latarska delavnica na Gorenjskem. Prepričajte se in p. d. p. raito domače delo. Kupujem staro zato in srebro (krone).

Proda se 3-cevni radio na bater je po ugodni ceni
Ponudbe na

Leopold Sušcer, Primskovo pri Kranju

JOSIP OVČJAK

KRANJ

velika zaloga damskih in moških klobukov
Popravila se sprejemajo

Lep spomin na svojo preteklost si napravite,
ako se daste fotografirati v fotoateljé

JANKO KRAMAR, fotograf

KRANJ, Glavni trg 183

Legitimacije in amaterska dela izvršujem takoj
Cene najnižje

Za lepo izdelano obleko se obrnite na

KOZELJ FRANC

modno krojaštvo

Primskovo 48, pri Kranju

Če hočeš imeti lepo izdelano obleko
Ti jo naredi

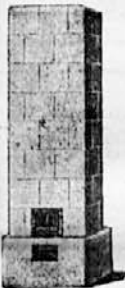
ŽNIDER MIHA

krojač

Primskovo

VINKO OSELJI

splošno pečarstvo

Kranj, Kokr. predm. 39

Stalna zaloga vsakovrstnih in vseh barv lončenih peči, štedilnikov, email ploščic za oblaganje sten, štedilnikov, kuhinj, kopalnic itd., keramične plošče za tlakovanje ter vsa v to stroko spadajoča dela in popravila nudi in postavlja solidno po najnižjih cenah. Oglejte si zalogo in zahtevajte ponudbe.

Najboljši kruh, pecivo in slaščice
dobite pri

Seka Albert

parna pekarna

Ljutomer

Oblačilno blago
in druge življenjske potrebščine
kupite najugodnejše
v že od l. 1885 obstoječi trgovini

Fra c Seršen

Ljutomer

Pristno in najboljšo ljutomersko vino se dobi
vedno po najnižji ceni v gorah

Husjak Julijana - Podgrad e pri Ljutomeru

Rudolf Pušenjak

manufaktura, galanterija, špecerija,
zaloga čevljev iz tu- in inozemskih tovarn,
konfekcija

Ljutomer - Jeruzalemska cesta

Fric Sever

gostilničar

na Starem trgu v Ljutomeru

toči izborna kmetska vina in ima vedno sveža
in dobra jedila. Delavstvu se topla priporoča

**Okrajna
posojilnica**

r. z. z. n. o.

v Ljutomeru

je najstarejši denarni
zavod v Prlekiji, usta-
novljen leta 1872. Spre-
jema vloge in jih obre-
stuje najbolje. Nove
vloge izplačljive takoj
na vsakokratno zahte-
vo. Varnost zajamčena
z vsem imetjem njenih
članov, lastnimi nepre-
mičninami in rezervami

Teleta in razno živino prodate vedno najbolje,
klobase in vedno sveže meso dobite pri

Vaupotič Antonu

mesarju

Ljutomer

Franc Senčar

Ljutomer - Mala Nedelja

trgovina mešanega blaga,
nakup in razpošiljatev ja-
jec, masla, suhih gob in vseh
poljskih pridelkov, zaloga
TIVAR oblek, zamenjava
bučnic in solnčnic

JANKO JURIČAN, trgovec

Farna vas, Prevalje

priporoča se z najnižjimi cenami, svežim špecerijskim
in manufakturnim blagom ter točno postrežbo

FRANC SENČNJAK

Dobja vas, Prevalje

trgovina z mešan'm blagom, se priporoča s točno
postrežbo in znižanimi cenami

FRAN FEPIC, Ljutomer

Prvi pogrebni zavod, zaloga najcenejših rakev in vseh
mrtvaških potrebščin

Marko Rosenberg vlasnik

MILAN SESSLER, Ljutomer

veletrgovina

Wirth Franc

trgovina s steklom, porcelanom in barvami
Ljutomer

Mihael Kokot

pekarna

Ljutomer

se priporoča delavskim slojem

Rihard Vregg

mesarija in gostilna

Ljutomer

Točna postrežba, cene najnižje

Za birmo molitvenike, rožne vence
v veliki izbiri po najnižjih cenah samo v

KNJIGARNI

PANONIJA

v Ljutomeru

Orožje, municijo, železnino, špecerijo, dvo-
kolesa in dele istih, čebelarke potrebščine,
šivalne stroje in nadomestne dele, kovaški
premog dobite v trgovini

Venčeslav Vilar

Ljutomer

**Viktor
Kukovec**

trgovina in mlin v Ljutomeru

V mlinu se zamenjuje
in melje po najboljši
tarifi. V moji trgo-
vini dobite moko
in špecerijsko
blago po
najnižjih
cenah

Kramar Rihard

trgovina z manufakturo, galanterijo
in špecerijo

Škofja Loka

Strojno entlanje in predtisk

Gospodinje!

Domači kruh, moko in vse špecerijsko
in kolonijalno blago, ki ga potrebujete
za Vaše gospodinjstvo, dobite po naj-
solidnejši ceni v trgovini

Val. Debeljak

Škofja Loka

Priporoča se

L. M. Planina

Škofja Loka

izdelovanje in popravilo dežnikov,
trgovina z mešanim blagom

Ivan Mlakar

manufaktura in galanterija

Škofja Loka

Velika izbira! Najnižje cene!

40 let stara, priznana mesarska tvrdka

Anton Gosar

mesar in prekajevalec

Stara Loka, podružnica v Puštalu

se najtopleje priporoča
vsem odjemalcem in odjemalkam

Pekarna

Andrej Krošelj

Škofja Loka

Vam nudi najboljše
domače kekse, kruh
in raznovrstno pecivo.
Pridite in prepričali
se boste še sami.

Hranilnica in posojilnica

v Dobu pri Domžalah

obrestuje vloge po 4% in so dostopne, kadar
jih rabite.

Delavci, poslužujte se je!

A. Jančigaj nasl. M. Ravnikar

tovarna slamnikov

Domžale

Jos. Senica

trgovina

Domžale, podružnica Moste pri Komendi

Zaloga vedno sveže špecerije,
raznovrstne manufakture, železa, železnine,
cementa, umetnih gnojil itd.

Vse tiskovine Vam nudi

TISKARNA VEIT IN DRUG

družba z o. z.

Vir, pošta Domžale

Zahtevajte cenik!

Priporoča se

ANTON MÜLLER

trgovina z vinom in gostilna

Stob, Domžale

Hranilnica in posojilnica v Domžalah

Delavci! Nalagajte svoje prihranke
v naši hranilnici

PRVO DELAVSKO KONZUMNO DRUŠTVO

s svojimi podružnicami na
SAVI, JAVORNIKU,
DOBRAVI in BLEDU

Obenem priporočamo nakup
špecerije, manufakture, ga-
lanterije in posode, kar ima-
mo na zalogi v veliki izberji.
Ob sklepu bilance še 5%
popust na blago rednim plač-
nikom. Ne zamudite prilike!
Delež 25 Din. - Pristopnina
1 Din.

Vedno sveže meso - točna postrežba pri

Fierin Ludovik, mesar

Domžale, Ljubljanska cesta 44

Zimnice, peresnice, otomane, zofe,
nahrbtnike itd., vse to dobite najceneje pri

Martin Mali

Domžale

Istotam se lakirajo vozi kolesa (bicikli)
potom pršenja

Priporoča se za točno izvršitev
vseh ključavničarskih del

Fran Končan

splošno ključavničarstvo

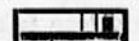
Domžale

Za obilen obisk se priporoča

Franc Oset

restavracija „Nova pošta“

Domžale

Škrabar Alojzij

tovarna slamnikov

Domžale

Vrečar Janez

podobar in splošno mizarstvo

Domžale

Priporoča se

Franjo Flerin, klobučarstvo

Domžale, Ljubljanska cesta 66

Cenj. bravecem se priporoča

NOČ ANDREJ - Sl. Javornik

čevljarški mojster

BREGANT JOŽEF

damsko in moško krojaštvo

Sl. Javornik 42

KAREL LORENZ

trgovina in trafika

Sl. Javornik

DEMAK PAVEL

brivsko-frizerski salon

se priporoča za nadaljno naklonjenost

Sl. Javornik - Borovlje

Gostilna

NATALIJA KRAUPP

„Pri Kosmaču“

Sl. Javornik

SLAVKO KOREN
brivec za dame in gospode
Slovenski Javornik

Se priporoča
SVETINA JOŠKO, Dobrava-Vintgar
krojaštvo

F. P. MATJAN
gostilna in trgovina
Dobrava - Vintgar

Gostilna
ROZMAN JOŽE - Koroška Bela
se priporoča

BERNOT FRIDO - pri „Žumru“
modna trgovina manufakture, galanterije,
nogavic, rokavic itd.
Koroška Bela

Ako rabite sobno ali kuhinjsko opremo,
obrnite se na

JOZETA VENGAR
strojno mizarstvo
Koroška Bela

Prodajalna
GOSPODARSKE ZADRUGE
na Koroški Beli

Rlatnik Franc
gostilna
Lokavc - Rimske Toplice

Olet Anton
pekarna
Smarjeta, p. Rimske Toplice

Paulič Ivan
trgovina z mešanim blagom
Lokavc 68 - Rimske Toplice

M. Majcen
gostilna na Gračnici
Rimske Toplice

Marija Tičar
trgovina z mešanim blagom
Smarjeta, p. Rimske Toplice

A. Bregar
trgovina z mešanim blagom
Gračnica - Rimske Toplice

M. MAHKOVEC, Litija
trgovina z mešanim blagom
Nizke cene. Solidna postrežba
Za obisk se vljudno priporoča

EMIL KOPRIVNIKAR
stavbno in pohištveno mizarstvo
Litija
izdeluje vsa v to stroko spadajoča dela
solidno in poceni

HINKO LEBINGER
trgovina z mešanim blagom
LITIJ
Velika izbira vsakovrstnega blaga
Konkurenčne cene
Za obisk se vljudno priporoča

Železnik Rudolf
trgovina z mešanim blagom
Zidani most

Iv. Kovač
trgovina s špicerijskim in kolonijalnim blagom.
Glavna zaloga „**Dia-lada**“
ter izvenkartelnega kvasa „**ZALOKAR**“ Ljubljana
Maribor, Frankopanova ul. 15
se priporoča cenj. odjemalcem

**Mariborsko
delavstvo**

kupuje v knjigarnah
in prodajalnah

**TISKARNE
SV. CIRILA**

Koroška cesta 5
Aleksandrova c. 6
Trg Kralja Petra 4

Zakaj?

Zato:

dobro blago
nizke cene

Hrastelj Janko, Zagorje ob Savi
gostilničar
se priporoča cenjenim gostom za obilen obisk
Točna postrežba! Pristna vina!

MEDVED ANTON, mesar in prekajevalec
Zagorje ob Savi
Točna postrežba! Solidne cene!

**LJUDSKA
GOSPODARSKA ZADRUGA
ZAGORJE OB SAVI**
Člani, kupujte le v svoji zadrugi

Priporočata se za obilen obisk
Alozij in Justi Kic
parna pekarna in trgovina

Delavci!
Nalagajte svoje prihranke
v
**LJUDSKI POSOJILNICI
IN HRANILNICI
V ZAGORJU
OB SAVI**

Janko Sušec
tiskarna in knjigarna
Gornja Radgona
Trgovina s papirjem in knjigami
Parfumerija, galanterija, igrače

Vse vsakdanje potrebščine,
manufakture, špicerijo, konfekcijo Tivar,
kupite vedno najbolje
pri trvdki
Joža Hrastelj
Gornja Radgona - Slatina Radenci

Pristna vina, topla in mrzla jedila
po najnižjih cenah
Restavracija HILBER
Gornja Radgona

**DELAJSKO
KONSUMNO DRUŠTVO**
R. Z. O. Z.
V NAZARJIH

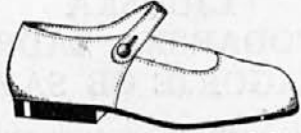
dobavlja svojim članom dobro in
poceni blago. Tudi ti moreš po-
stati član. Treba je le, da se vpi-
šeš, plačaš pristopnino Din 5.—,
delež Din 20.—, pa moreš po-
stati član in odjemalec ter prihra-
niti sebi in svoji družini marsikak
dinar, katerega težko zaslužiš.

Posojilnica v Gornji Radgoni Soliden
registrovana zadruga z neomejeno zavezo. denarni
zavod

• VSE RADOSTI POLETJA •

UŽIVA V POLNI MERI, KDOR NOSI UDOBNO, LAHKO, ELEGANTNO

Din 30'-

Platneni otroški čevljički s trpežnim usnjnim podplatom.

Št. 22—27 Din 30—
 „ 28—30 „ 40—
 „ 31—35 „ 45—

Din 45'-

Priljubljene močne sandalice za deco podložene z usnjem.

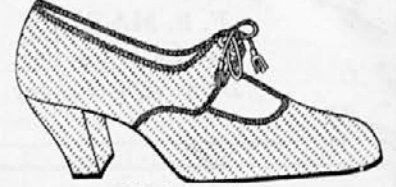
Št. 20—25 Din 45—
 „ 26—28 „ 55—
 „ 29—30 „ 65—
 „ 31—35 „ 75—

Din 125'-

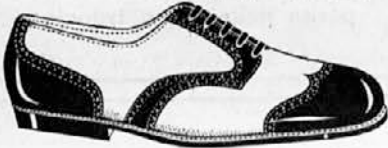
Moderne damske sandalete v rjavi barvi z usnjeno podlogo.

Din 98'-

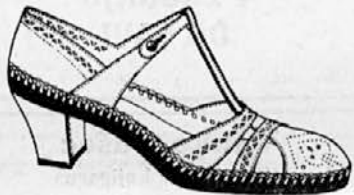
Najnovjše: Surovo grobo platno; iste v salonski obliki z visoko peto.

Din 110'-

Udobni beli platneni čevlji s kromovim podplatom, isti tudi v kombinacijah z rjavim boksom **Din 125'—**

Din 75'-

Zadnja moda za damske opanke v okusni, trpežni izdelavi. Slične v raznih kombinacijah Din 95'—

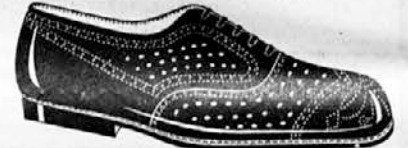
PEKO

OBUTEV!

Z globoko znižanimi cenami so postali povsod poznani in priznana visoko kvalitativni **PEKO** proizvodi vsakomur dostopni.

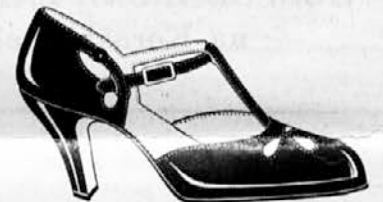
Okusna izbira nogavic, kopit in drugih potrebščin. „PEKO“ kreme, politure itd. Vam jamčijo le pod pristno znamko „PEKO“ za trajnost oblike, lep sijaj in izgled čevlja.

Din 135'-

Elegantni promenadni letni čevlji iz usnja z usnjeno podlogo. Slični kombinirani v drugih barvah **Din 145'—**

Din 165'-

Krasni lahki damski čevljički iz belega in rdečega usnja.

Priljubljen se
Konrad Pirnat, krojač
 Laško 60

Uršič Anton
 trgovec,
 Laško

Najcenejši nakup vsega blaga.
 Kupuje sveže in suhe gobe po najvišji
 dnevni ceni. - Predtiskarija

Za cenjena naročila s točno in ceno postrežbo
 se priporoča
LEOPOLD VALJAVEC, Tržič
 modno krojaštvo

Frizer za dame in gospode
Drago Bernard
 trajna in vodna ondulacija
 Laško 46

Za obilen obisk se priporoča
 dobro znana gostilna in mesarija
Svetek Anton
 v Sostrem

D. Franko
 Tržič
 manufaktura, galanterijska in modna trgovina
 Cene solidne Postrežba točna

Cenjenemu občinstvu se priporoča
 gostilna pri
SV. BARBARI
 v Laškem

TEREZIJA ČERNE
 trgovina z mešanim blagom
DOBRUNJE

nudi po najnižji dnevni ceni
 vseh vrst pšenične moke iz
 najbolj ših banaških mlinov
 ter vse druge mlevske iz-
 delke; otrobe, ajdovo moko
 itd. Vse drugo špecerijsko
 blago: kavo, riž, olje, čaj,
 testenine itd. - Posoda in
 porcelan. - Postrežba točna
 in solidna.

Gostilna LJUBELJ
 Tržič
 Priporoča vsakovrstna vina in ob vsakem
 času topla jedila. Prenočišča, sobe so vedno
 na razpolago.

V Dobrunjski občini se splošno govori, da se
 moka, kruh, kakor tudi ostalo špecerijsko in
 kolonialno blago kupi najceneje in najboljše pri
M. Jančar
 trgovina z mešanim blagom - pekarna
 Zadvor, p. Hrušica

Delavstvu se priporoča za obilen obisk
Josef Rudolf
 brivski salon
 Tržič, Ljubeljska cesta 7